

ריצמן מנחם

בן אליהו ולאה. נולד ביום ה' בניסן תרפ"ה (30.3.1925) בעיר רובנה, פולין. עלה ארצה עם הוריו בשנת 1935, למד בבית-הספר העממי על שם אחד-העם בתל-אביב, שסיימו ב-1939 ועבר לבית-הספר התיכוני למסחר, שסיימו ב-1942 וכעבור זמן-מה יצא לשירות בגיוס מלא ב"הגנה" (1943—1944) שהיה מחבריה מאז 1939. ב-1945 נכנס לבית-המדרש למורים ומורות על שם לוינסקי בתל-

אביב. לאחר שנת-לימודים אחת נדרש לצאת להוראה ועבד בבית-הספר בכנרת. ב-1946 נכנס לאוניברסיטה העברית בירושלים, בה למד עד יומו האחרון. השתלם בקורסים צבאיים רבים. ב-1942 גמר קורס מ"כ בחולדה. אחר-כך נתמנה למפקד פלוגת גדנ"ע בתל-אביב. שירת ב"משמר-המולדת" עד 1945. גמר קורס מ"מ ב-1947 ועם פרוץ המאורעות נתמנה למפקד-פלוגה בירושלים. הצטיין בסגולות-אופיי ותכונות-נפש, כאדם, כחבר וכמפקד. עוזר ודואג לזולתו, זהיר במעשיו, שוקל ומחשב כל צעד; תקיף בדעתו, עומד על שלו בעקשנות ולפעמים מסתבך בריב על רקע זה. "אגוז קשה לפיצוח" — כדברי עצמו, ועם זה בעל ביקורת עצמית, מתאמץ לברר וללבן לעצמו על-ידי הסתכלות פנימית את מקורותיהן, סיבותיהן ומהותן של תגובות נפשו. מטרת-חיינו העיקרית היתה — להיות מחנך. שקד על חינוך עצמו כדי להיות מחנך רב השפעה על חניכיו בעתיד. ואמנם נודע כמורה-מחנך אהוב ומקובל על כל תלמידיו. נשא נפשו במיוחד לחינוך ילדי הרחוב והנוער העזוב והיה פעיל מאד בארגון "נוער הפרברים" במסגרת ה"הגנה": היה הולך בעצמו לקבצם ולאספם אחד-אחד כדי ליצור גרעיני-ארגון. חלם על הקמת מוסד חינוכי מיוחד לנוער העזוב, שהוא יעמוד בראשו. היתה זו אחת מן התכניות הרבות ששאף להגשים בחיים אשר כה אהב.

השתתף בהקמת נקודות יישוב חדשות וקידם בברכה כל תפקיד מסוכן
הכרוך בשחרור לאומי. בכל מעשיו נלחם בגילויי חולשת עצמו ושל
זולתו. שונא פשרות והולך אחר קול המצפון וההכרה הפנימית.
תכניות וסגולות אלו בלטו בו גם בהיותו מפקד, מדריך ומאמן. תמיד
הלך בראש אנשיו, היה יחד אתם ודאג להם. בהתנהגותו האישית
שימש דוגמה לחניכיו ולפקודיו ולימדם לעמוד בפני פיתויים וחולשות
ולהסתגל לתנאים קשים. "רצי הקטן" — כפי שכינהו — היה מכובד
ואהוב על כל אנשיו ובעל השפעה רבה עליהם.

בפרוץ מלחמת השחרור נשלח לכפר-עציון בראש פלוגתו,
שהצליחה להדוף את ההתקפה הגדולה הראשונה. חזר ירושלימה
והשתתף בקרבות על שכונותיה המערביות, בקרבות הקסטל, מוצא,
ארזה, בכיבוש העיר העתיקה והר-ציון. נפל בהגנת רמת-רחל, לאחר
שנפצע על-ידי פגז-אויב שפגע במשוררין הפיקוד, ביום י"ג באייר תש"ח
(22.5.1948). ברגעיו האחרונים אמר לחבר שחש לעזרתו: "עזוב אותי,
לך יש תפקיד אחר עכשיו". היה קבור בשייך-באדר א'. ביום כ"ח באלול
תש"י (10.9.1950) הועבר למנוחת-עולמים להר-הרצל בירושלים. אחרי
מותו הוענק לו על-ידי המטכ"ל תואר סרן.

ספרות וספרים

שולמית גבע / סיפורים אישיים

אישיות הרואית אופיינית לתקופה

עלומים בצל הסער: מנחם ריצמן 1924 – 1948, עורך: עמי שמיר, הופק באמצעות משרד הבטחון-ההוצאה לאור, 123 עמ'

"...לי אל תדאגו. אני דואג לכם ... ואני מקווה שבקרוב ננחיל ... מכה ניצחת ונתראה במדינת ישראל החופשית. מסרו שלום לכל והיו חזקים. להתראות בקרוב לאחר הנצחון." כך כתב מנחם ריצמן להוריו ב־21 במאי 1948. למחרת נהרג. רמת רחל ספגה הפגזה כבדה, והתעורר צורך להחליף את המפקד במקום. מפקד מבצע קלשון־דרום מינה את ריצמן לתפקיד. הוא יצא עם אנשיו מארנונה לרמת רחל, ובדרך נהרג בהפגזה. השימוש במונח 'מגש הכסף' כבר הפך לקלישאה, בכל זאת נראה שאנשים כמו ריצמן ראה אלתרמן לנגד עיניו, כשכתב את שירו.

במקום שאנשים ידברו עליו ויזכרו בו, בחר אחיו הבכור להנציחו בדבריו־הוא. ריצמן היה כתבן לא קטן. הוא השאיר אחריו יומנים ומכתבים, שמהם עולה ומתגלה דמותו הפרטית וגם אפס קצוהו של פוטנציאל אדיר שהיה בו. איש צעיר, שהחליט להקדיש את חייו לחינוך בכלל ושל ילדי מצוקה בפרט. אדם העומד בראשית הדרך ומתלבט בשאלות מדיניות הרות גורל, שבהן ראה את בעיותיו האישיות. הוא היה אדם שלא הרחיק עצמו משאלות האומה ולא צימצם עצמו בדלת אמותיו, אלא להיפך. הוא היה אישיות אופיינית לתקופה. הספר שלפנינו מאפשר הצצה לתוך עולמו.

ועוד שתי נקודות מעוררות תשומת לב עם קריאת הספר. האחת היא הזכרת מפעל 'גווילי אש', שכבר לא נמצא במרכז ההתעניינות התרבותית המקומית. אולי ייתן הדבר רעיון למישהו להמשיכו גם לעבר המלחמות האחרות. הנקודה השניה מקופלת בכמה מכתבים שכתב ריצמן, כששימש מ"פ של התגבורת שנשלחה לגוש עציון (עמ' 77-82). קריאה בהם מזכירה חלקים מ'מכתבי ערד', ששלח וקיבל הממונה על המצודה הישראלית הקדומה למפקדו, ומ'מכתבי לכיש', שבהם דיווח המפקד המקומי על התקדמות האויב שמול העיר הנצורה. חומר למחשבה.

3.9.99 נר יא

מחנה סגור

נולד בירושלים (פולין) 2-24.3.20
נפטר בירושלים 22.5.48

ביום 30.3.1925 - תשס"ה (1955)

ריצמן מנחם

בן אליהו ולאה. נולד ביום ה' בניסן תרפ"ה (30.3.1925) בעיר רובנה, פולין. עלה ארצה עם הוריו בשנת 1935, למד בבית-הספר העממי על שם אחד-העם בתל-אביב, שסיימו ב-1939 ועבר לבית-הספר התיכוני למסחר, שסיימו ב-1942 וכעבור זמן-מה יצא לשירות בגיוס מלא ב"הגנה" (1943—1944) שהיה מחבריה מאז 1939. ב-1945 נכנס לבית-המדרש למורים ומורות על שם לוינסקי בתל-

אביב. לאחר שנת-לימודים אחת נדרש לצאת להוראה ועבד בבית-הספר בכנרת. ב-1946 נכנס לאוניברסיטה העברית בירושלים, בה למד עד יומו האחרון, השתלם בקורסים צבאיים רבים. ב-1942 גמר קורס מ"ב בחולדה. אחר-כך נתמנה למפקד פלוגת גדנ"ע בתל-אביב. שירת ב"משמרה-מולדת" עד 1945. גמר קורס מ"מ ב-1947 ועם פרוץ המאורעות נתמנה למפקד-פלוגה בירושלים. הצטיין בסגולות-אופי ותכונות-נפש, כאדם, כחבר וכמפקד. עוזר ודואג לזולתו, זהיר במעשיו, שוקל ומחשב כל צעד; תקיף בדעתו, עומד על שלו בעקשנות ולפעמים מסתבך בריב על רקע זה. "אגוז קשה לפיצוח" — כדברי עצמו, ועם זה בעל ביקורת עצמית, מתאמץ לברר וללבן לעצמו עליידי הסתכלות פנימית את מקורותיהן, סיבותיהן ומהותן של תגובות נפשו. מטרת-חייו העיקרית היתה — להיות מנחם. שקד על חינוך עצמו כדי להיות מנחם רב השפעה על חניכיו בעתיד. ואמנם נודע כמורה-מחנך אהוב ומקובל על כל תלמידיו. נשא נפשו במיוחד לחינוך ילדי הרחוב והנוער העזוב והיה פעיל מאד בארגון "נוער הפרברים" במסגרת ה"הגנה": היה הולך בעצמו לקבצם ולאספם אחד-אחד כדי ליצור גרעיני-ארגון. חלם על הקמת מוסד חינוכי מיוחד לנוער העזוב, שהוא יעמוד בראשו. היתה זו אחת מן התכניות הרבות ששאף להגשים בחיים אשר כה אהב. השתתף בהקמת נקודות-ישוב חדשות וקידם בברכה כל תפקיד מסוכם הכרוך בשחרור לאומי. בכל מעשיו נלחם בגילויי חולשת עצמו ושל זולתו. שונא פשרות והולך אחר קול המצפון וההכרה הפנימית. תכניות וסגולות אלו בלטו בו גם בהיותו מפקד, מנחם ומאמן. תמיד הלך בראש אנשיו, היה יחד אתם ודאג להם. בהתנהגותו האישית שימש דוגמה לחניכיו ולפקדיו ולימדם לעמוד בפני פיתויים וחולשות ולהסתגל לתנאים קשים. "רצי הקטן" — כפי שכינהו — היה מכובד ואהוב על כל אנשיו ובעל השפעה רבה עליהם.

בפרוץ מלחמת-השחרור נשלח לכפר-עציון בראש פלוגתו, שהצליחה להדוף את ההתקפה הגדולה הראשונה. חזר ירושליבה והשתתף בקרבות על שכונותיה המערביות, בקרבות הקסטל, מוצא, אדזה, בכיבוש העיר העתיקה והרציון. נפל בהגנת רמת-הרחל, לאחר שנפצע עליידי פגז-אויב שפגע במשוררין-הפיקוד, ביום י"ג באייר תש"ח (22.5.1948). ברגעיו האחרונים אמר לחבר שחש לעזרתו: "עזוב אותי, לך יש תפקיד אחר עכשיו". היה קבור בשייך-באדר א', ביום כ"ח באבול תשי" (10.9.1950) הועבר למנוחת-עולמים להר-הרצל בירושלים. אחרי מותו הוענק לו עליידי המטכ"ל תואר סרן.

עם סיום שירותו, והוא בן עשרים, החליט להתמסר להינוך, כשאיפתו, ונתקבל לסמינר למורים ע"ש לוינסקי, בת"א. מוריו עמדו על כשרונותיו הפדגוגיים והתפעלו מגישתו הבהירה ומניתוחו ההגיוני, וכעבור שנת-לימודים אחת בלבד — הכשירוהו להוראה. הוא מסרב לעבוד בעיר, ובוחר להורות במושבה כנרת. כאן נפתח דף חדש בחייו. את תלמידיו אהב אהבה עזה והוא יצר בחברתם, „פואמה פדגוגית“ ברוחו של מאקארנקו — מוסדות-ילדים בכל תחומי התי-ים. שם גמלה בו ההחלטה לראות את עתידו בחינוכו של נוער-פרברים עזוב. לשם כך נכנס ללמוד פדגוגיה באוניברסיטה בירושלים, וכדי להתקיים עבד במשך זמן מסוים כפועל-בניין. באוניברסיטה העברית לא בא על סיפוקו — לא ממוריו ולא מחברת הסטודנטים, שמצא אותה שקועה מדי בענייני „תכלית“. עם זאת, סיים שנת-לימודים, כדי להתקדם לקראת הייעוד שהציב לעצמו.

החלטת האו"ם, בסוף 1947, סחפה גם אותו עם ההמונים הצוהלים, אך כבר אז ביטא במכתביו את חרדתו לקראת הבאות. הוא נרתם בכל מרצו להגנת ירושלים, במסגרת גדוד-„מוריה“, ואותה לא נטש עד הסוף. כאבו היה גדול על העוזבים אותה והעוברים לשפילה. אם כי רבה היתה ביקרתו על הנעשה בה ועל הצורה, שבה נוהלה המערכה בתוכה.

בימים ההם טעם לראשונה את טעם הפגישה עם המוות. עם פלוגתו שירת בכפר-עציון ולחם בזמן ההתקפות הגדולות שנתחוללו שם בראשית 1948. במכתביו, שהיו רוויים כאב על אבדן חברים — ביטא את רצונו העז לחיים, תוך הכרה ברורה שהגרוע מכל, המוות, אף הוא עשוי לבוא, ויש להשלים עמו. את ידידו והוריו ביקש להרגיע, כי את חובתו הוא ממלא והסת-כנות לא ירתיעוהו מלמלאה.

בנפול הלה, ראה בגבורתם של הורים שידעו לכבוש את שכולם, וביומנו ציין: „הלוואי וגם הורי יידעו כך להחזיק מעמד בהגיע תור...“. לבו ניבא לו, וידע מה ניבא.

בשובו מן הגוש לירושלים, נטל חלק בכל קרבותיה הכבדים — החל בשכונותיה והמשך בפעולת-„נחשון“, במוצא, ועל תחנת-הרכבת והר-ציון. כיבוש הר זה, במרומי ירושלים העתיקה, ההיסטורית — הביאו להתרגשות עמוקה עצומה.

פלישת „הלגיון“ לירושלים מוצאת אותו בראש פלוגה בדרום-העיר. ביו"ג אייר (22.5.48), עת נכבשה רמת-רחל, חש עם יחידתו לחלצה ובדרך נפגע ע"י פגז, שנורה מצור-באהר לעבר המשורייני שבו נסע. בן 24 היה בנפלו.

עיובונו גדול השאיר אחריו, ובו מכתבים ויומנים על לבטיו ובעיותיו; רוויים הם נשימת-רוחו של נער על שאיפות ומאוויים, שלא נתקיימו, כי אבדו בעודם באיבם.

אחיו יעקב ניצן

מנחם ריצמאן ז"ל

מנחם ריצמאן נולד בשנת 1924. ב-1935, והוא בן 11, עלה עם הוריו לארץ, ועד מהרה נקלט ונתערב בה בחברתם של בני-גילו. הוא לומד להכיר את הארץ, חש את התנ"ך בכל רגב מאדמתה, ובפרוץ מאורעות 1936 — חי את המציאות האכזרית הדורשת קרבנות-אדם. ברשימה, שפירסם בעתון בית-הספר, מדגיש הנער הקטן את קדושתם של החללים, ומציין, כי אלה מחייבים את הנשואים ללכת בדרכם. לא ידע, שכעבור 12 שנה, ייתבע גם הוא להקריב את חייו — וייענה.

ביה"ס התיכוני מביא אותו ל„הגנה“, והוא מתמסר לה בלהט רב. עד מהרה עומדים מפקדיו על תכונותיו, והוא מתמנה למ"כ, ומכאן — למ"מ ולמ"פ. ביחסיו עם פקודיו היה תקיף ללא ויתורים, אולם גם חבר ורוע, ועל כך זכה בתם ולמסירותם. פה מתגלה כשרונו הגדול להתהלך עם נוער.

תפקידיו ב„הגנה“ מביאים אותו לסייר בארץ לאזרכה ולרוחבה, להכיר בקפידה את שביליה ודרכיה בשטחים, שבהם נועד לו, כעבור שנים, להילחם בקרבות המרים, שנטל חלק בהם.

עם סיומו, בימי מלחמת-העולם השנייה, את ביה"ס התיכוני, הוא ניצב על פרשת-דרכים. רבים מתגייסים לצבא הבריטי, ועז חפצו להצטרף ללוחמים בגרמנים, אך מאידך קיימת החובה לקיים את שורות ה„הגנה“ בארץ. קשה עליו ההכרעה, ונפשו אינה יודעת מנוחה. אז נקרא להתגייס לגדודי „משמר-המולדת“, שאורגנו להגנת היישוב, עם התקרר הגרמנים, ב-1942, לגבולות הארץ. שנתיים מילא את תפקידו בתנאים קשים ומפרכים וראה בהם פיצוי-מה על שלא לבש מדי הצבא הבריטי.

אוסט 2012, ארץ ישראל - תשס"ב (1968) ל
ארץ ישראל - תשס"ב, ארץ ישראל

הכשרת המורים בארץ

משמשי דמות שלילית של מורה עברי חדש! ומחנכי המורים, אלה המכשירים אותם לקראת תפקידיהם? — ראיתי בנייהם גטי נפש עד כדי גועל, לא ציונים, משתמטים מחובה לאומית, מוגבלים. שמעתי שעורים שנפשי סודה מתוך צרות המחשבה שבהם, השעמום שבהם, חסר העניין... למרתי איך מבוזים שעורים לבטלה, איך מחרפים ומגדו פים בלשון לא עדינה ביותר, איך סותרים בכספי התלמידים...

כן, ישנם גם אחרים, ראיתי גם דמות גם לאה של מורה, דמות האהובה ונעוצה ע"י כל תלמידיו, דמות מחנכת, פוריה, אמיתית, ואיכה זה? אם בחירת מורים לבתי-הספר צריכה להיות קפדנית, בחירת מורים למורים על אחת כמה וכמה?!

2. יהדות, מסרת, דת.
ד"ר פזנר אומר במאמרו: — בעוד "המורה" מדגיש את המסורת ואת ידיעות ספרותנו העתיקה, מעדיף זרם העובדים את ידיעות הארץ, הציונות, ומדעי-הטבע, ואלו בתי המדרש של הזרם הכללי, מנסים למצא את "שביל הזהב" ומתלבטים בחפוש שווי המשקל בין יסודות ההגות השונים.

בקראי שורות אלה נזכר אני בספורו של פירברג "לאן" בו מסופר על בן המלך המקולל שאינו יכול להרוג מד' אמותיו. כן, קללה רובצת על "הכלליים" שלנו. מצד אחד טוענים הם שלא נוכל להתחיר את ההיסטוריה לאחור, ולא נוכל להיות באוירת המנהגים הרבים והמיושנים שלנו, וכי עלינו להתקדם ולפרוק עול זה. וליצר חדש בכלי הישן, ומצד שני הם דבקים בישן ומחזיקים בו בשתי ידיים וצועקים: "קדוש, קדוש". זוכר אני שעור בתנ"ך, בו למדנו על מעשה העגל וקראנו: "...ויחל משה את פני ד'..." והמורה התרגש והודעו: "וכי אינם יודעים מה זה "ויחל"? נער עברי התלוש מכל מסורת ומה יהדות ומההוי היהודי: "ויחל" קוראים בימי "תשעה באב" וכן נהגו אבותינו לקרוא במשך דורות! ותמיהני: הבאמת "ויחל" זה היהדות שלנו? הבאמת יש להודעו אם איננו יודעים מנהג זה? והיש להקנות ידיעה זו לילדינו?...

וזכרני עוד: שיתות על השבת וצורתה, ועל ההגים שלנו וצורת הבטוי להם. הסכים מורנו שאיננו יכולים לקיימם בצורתם הישנה, אבל ההעו לתת צורה חדשה, אפשרות של צורה חדשה, שתהיה יהודית, שתשמר על ההג? — לא, לא העו, וסלח לי, אבל גם השתמט. יתכן ואינו אשם, הוא עצמו אינו יודע. אבל היודע הוא על הקרע שנתהוה בגפש תלמידיו ושיעבור גם לתלמידיהם?

(הערות למאמר של ד"ר פזנר בה"הארץ" מס' 7914 מה'14.9.45).

מדרכה של ארץ דמוקרטית אשר בה ממשלה דמוקרטית, להתחשב בדעת הקהל, או לפחות לשאל על דעת הקהל, ומן הדין שנעביר נוהג זה גם לשטח חיים אחר, ונשמע את דעתו של קהל התלמידים-המורים, אותם הלומדים בסימנרים השונים, העומדים לצאת להוראה, ואשר ודאי יש להם דעה כלשהי על צורת הכשרתם ודרכיה.

כותב הטורים האלה הוא תלמיד סמינר למורים, ובחור כזה ברצונו לעמד על הלקויים והפגמים הדורשים תקונים מידיים... ולצרף זה, נחלק נא את מאמרו לסעיפים:

1. אישיותו של המורה ודמותו המחנכת. ידוע שמטבע הילד לחקות את מוריו וללמוד מהם. אם ראה הילד מעשה מסויים שנעשה ע"י מורו — והכשר המעשה גם בשבילו. על מורה, המלמד ומחנך את תלמידיו — להיות שלם עם נפשו. לא יתכן, ואין להרשות שגגב יהנך למוסריות. כן לא יתכן שמורה משתמט, אשר אינו ממלא כל חובה לאומית, ועל כן אינו ציוני באמת — יחנך לציונות, להגשמה, לחלוציות.

מוריני חייבים להיות בראש וראשונה ציונים! והמציאות: צא וראה כמה מן המורים ממלאי-חובה לאומית הם!! אין זה מס' פיק לנופף בקופסת הקק"ל ובפרזות! צא וראה כמה משתמטים צעירים לומדים בסמינר רים, והסמינרים ומנהליהם מחפנים עליהם! האלה יחנכו? — הפלא הוא אם פני הדור אינם שלמים? — תקום נא ועדה מוסמכת, שתברר באופן אישי את אפיו של כל הנכנס לסמינר, את תכונותיו, מעשיו וכו'. מכיר אני חברים הלומדים אתי והם רמאים, צבועים,

פלוגת-הסטודנטים "מכמש"

הפלוגה הנשכחת בגדוד הנשכה, בחטיבה הנשכחת, שלחמה במחוז היקר ביותר לישראל וליהדות העולם - בירושלים - כך מתבטאים בשיחות פרטיות אנשי-פלוגת-הסטודנטים בגדודים "מכמש" ו"מוריה", שלחמו במסגרתה של חטיבת-עציוני במחוז ירושלים.

משום-מה לא דאגו דווקא אנשי-העט-והספר שבפלוגת הללו לכך, שפעולותיהם ובעיותיהם בימי תש"ח, יונצחו וזכרו, ובשפע הכתבות, שהופיעו על מלחמת-העצמאות ע"י בודדים וגו-פים שונים - אך לעתים בלבד הוזכרו. יש אמנם, שגדוד-"מוריה" נזכר כמי שלחם בכל חזיתות-ירושלים, אף צורף לפלמ"ח בעת ההפוגה הראשונה ולחם בשורותיו כ, עשרת-ימיו הקרבות, והחוזר אח"כ ל, חטיבת-עציוני" על-פי דרישתו התקיפה של משה דיין, שמונה למפקד-המחוז; אך מעטים וזכרים את דבר קיומו של גדוד-"מכמש" - גדוד שנאלץ היה אחרי ארבעה חודשי-קרבות, להתפרק בגלל דלדול שורותיו - ולהצטרף לגדוד, "מוריה" המדולדל אף הוא, למען יהא בידם להוסיף לחום יחד כגדוד אחד...

אעלה כאן מעט קטעי-זכרונות והרהורים, שלא בבחינת היסטוריה מדויקת, אלא כפי שהם עולים תוך עיון בפתקים שונים ותמונות ומוכרות אחרות אשר נשמרו אתי בעיקר מתקופת היותי, "שלישי" בפלוגת-הסטודנטים, "מכמש", או משיחות מקריות עם חברים.

ב-1 בדצמבר 1947, פרץ מאן-דהו אל אולם-הירצאות שבבניין הפקולטה למדעי-הטבע זר-הצופים, בקריאה: "כל חברי ה,הגנה" - החוצה! אותו יום ראשון עמד בסיומן שריפתו של המרכז המסחרי היהודי שבסביבת רחוב ממילא. החברים, שירדו מן ההר, הגיעו לבית-ההסתדרות, חולקו במהירות לכיתות ול-חוליות וקיבלו מקלות, "קפאפ" (לקרב פנים-אל-פנים). יצאנו למבואות העיר העתיקה ומצאנו את הדרך הרגילה, לאורך רחוב הנסיכה מרי, חסומה ביוטרים בריטיים ומאחריהם המון ערבי. בערב הסתננו לאזור ממילא הנוער, דרך בית-הקברות המוסלמי, שהוא כיום חלק מגן-העיר הגדול. למחרת, דומני, בער קולנוע "רכס" שבתחום הגבול שבין המרכז המסחרי החרוז ולבין העיר העברית. אח"כ החלו ימיו-סוירים, ישיבה בעמדות, כגון - בדירתו של גדעון האוזנר, אשר הלשה על בית-הקברות המוסלמי, או בדירה בקומה החמישית בבית שממול "רכס" (של משפחת קוד); סוירים בר-

חובות בזוגות, כאשר הנשק מוסתר אצל הב-חורה, ארוחת-בוקר תלושים, עם עלות השחר, ב,תנובה" שברחוב בני-הודיה.

החלה התארגנות למסגרות גדולות יותר - התפקודיות בביה"ס, "אליאנס" והקמתה של פלוגת-הסטודנטים בגדוד-"מכמש". אז קראו לי ריצי (מנחם ריצמאן ז"ל), מפקד הפלוגה, ודויד שוהם, ה,שלישי", והודיעוני על החלטתם, שעלי להחליף את דויד בתפקיד של "שלישי-הפלוגה". היו בה שלוש מחלקות מיוחדות במינן: האחת הורכבה מסטודנטים יוצאי צבא בריטי ונשלחה לשבת ב,היוזם", בפיקודו של בועז בן-שחר. בשתי האחרות היו: סטודנטים מן הפקולטה למדעי-הרוח בפיקודו של מן; והשנייה - מזו של מדעי-הטבע, בפיקודו של יהויכין קנת ז"ל, והן יצאו לגוש-עציון. מפקד-הפלוגה ריצי יצא גם הוא לגוש. למטה-הפלוגה שנתרוקן ושעליו הופקדתי, צורפה כיתה של פצועים, מחלימים ואחרים, שלא יכלו לצאת, ושתפקידם היה לשמש יחידה לעת הצורך לתכ-ליות שונות בעיר, ולדאוג לקשר בין המחלקות השונות לבין מטה-הגדוד.

הואיל והמחלקות שבכפר-עציון היו מנותקות מלכתחילה, צריך היה למצוא דרכים להעביר אליהן ציוד, אספקה, נשק, תוספת בכוח-אדם, דואר וכדומה. קבלת הדואר מן הקרובים, שלו השתוקקו כל כך החברים, היוותה פרשה מוזרה בפני עצמה. כיוון שאי-אפשר היה לשלחו באופן רשמי וגם אסור היה לציין את שמות החברים על גבי המעטפות, מחשש עינאי-בישא של הברי-טים - היה מגיע כל הדואר במעטפות כפולות ועליהן כתובת: "עמי, קפה פינתי, רחוב המלך ג'ורג' ירושלים". מבית-קפה קטן זה, שבעליו, יעקב, נהג להחזיקו פתוח 18 שעות כמעט ביממה, ובימי ההפגזות על ירושלים אף מאוחר יותר - היה הדואר נלקח ע"י רצי הפלוגה, ולאחר פתיחת המעטפות - נשלח לממוענים בשיירות השונות. והללו היו משני סוגים: מעו-טן רשמיות, מלוות ע"י הבריטים, ואחרות - שאורגנו על-ידי הגדוד, ושאותן הפתיעו האנגלים לא אחת בחיפושים ובהחרמה של ציוד ודואר. השיטה להעברת השיירה היתה: מעבר מהיר דרך בית-לחם הערבית, פריקה של הציוד והא-נשים, ואח"כ - חזרה תוך שעה, כדי להקדים התארגנות של כנופיות הערבים בגוש-עציון-ירושלים, ושלא תמיד הצלחנו בכך.

מפקד-הפלוגה ריצי, בחור-חמד, אינטלגנטי, שקול ובעל נפש עדינה, דאג להגנת הגוש ובה במידה לאנשים. הפתקים, שהעביר למטה-הפלוגה, ערוכים תמיד סעיפים-סעיפים, מראים על ערך שווה, שהוא ייחס הן לבקשות לנשק ולתח-

מושת והן לבעיות האנשים. ואלה - יצאו לש-בועיים ושהו כ-3 חודשים, וכל הזמן לא חדלו מלשאול, אם כבר התחילו ללמוד בהר-הצופים ואם אין הם מקופחים ומפסידים את לימודיהם ע"י הישיבה בכפר-עציון.

החלל הראשון של הפלוגה היה יהושע מרקס ז"ל, שנפל בהתקפה על הגוש ביאנואר 1948. הוא הובא לירושלים, ומתוך ההוראות של המג"ד לסדרי הלווייתו, ניתן לראות, שגם הלוויות היו אז בבחינת, "בעיה בטחונית"...

על החוויות בגוש עצמו, בו נתהדקו קשרי-ריעות ונוצרו זוגות - יספרו בוודאי אלה אשר ישבו שם ברציפות.

כל המחלקות חזרו בפורים תש"ח בשיירת "גבי-דניאל", ואז החלה הפלוגה לקבל צביון פחות סטודנטיאלי. חלקה, בעיקר אנשי-"היוזם" המבוגרים יותר, יצאו לקורסים למי"ם ולמכי"ם. אחרים יצאו לקורסים מקצועיים שונים - לקשר, לחובשות וכדו. הנותרים התארגנו במת-נה, "שנלר" וקיבלנו אנשי-גח"ל, שאותם החילו-נו לאמן ולהכשיר ללוחמה.

זכור עוד היום, בחודש אפריל, שבו נקראנו, המדריכים, לאחד הפנסיונים שבבית-הכרם, ואז ראינו לראשונה את הרובים הצ'כיים. ערכנו היכרות מהירה עמם, וכעבור שעה העברנום לחדשים שבינינו, ובאותו לילה יצאנו, מצוידים ברובים החדשים וה,מגוריים", לאזורי-הגבול שבסביבת דיר-יאסין.

באותו חודש, משנתברר, שאין די אנשים בגדוד-"מכמש", הועברה הפלוגה (בטכס קצר) לגדוד-"מוריה", לשמש פלוגה ב' בו. במסגרת זו עלינו על קאטאמון יחד עם יחידות-"הראל", ומשם - ל,מקור-חיים", ואח"כ ניתוספו מקו-מות, כמו רמת-רחל, מוצררה ועוד.

ריצי עצמו נפל במקור-חיים, שם לחם במסג-רת של גדוד-חיים, שאליו עבר עם פירוקו של גדוד-"מכמש". בעשרת ימי-הקרבות, בעת הי-שיבה בסביבות אבו-גוש, ובקרב על בית-תול, איבדה הפלוגה חברים יקרים נוספים. אט-אט היא חדלה להתקיים כפלוגת-סטודנטים והיתה כאחת מכל הפלוגות של חיל-הרגלים. הוותיקים נתפזרו ליחידות שונות (או לבתי-חולים ולבתי-החלמה). תגבורות נוספות הגיעו בזו אחר זו להשלמת התקן של הפלוגה - מאנשי-חיי"ש-תל-אביב ומצעירי ירושלים, ומשקלם של הסטו-דנטים ביחידה זו פחת והלך.

מן הראוי היה, שיקום צוות, אשר יטיל על עצמו לסקור את ההיסטוריה של פלוגה מיוחדת במינה זו, כרעותה, שפעלה במסגרתו של גדוד-"מוריה" ואוחדה אח"כ עמה.

קובץ מכתמים - תשס"ח (1968) עמנואל ריקליס
חברת ההגנה הישראלית

למנחם ריצמן

נמל בקרב על רמת-רחל כיום 22.5.48
י"ג אייר תש"ח.

...הנדהמתי? לא! מוכן הייתי לזאת; מוכנים היינו כולנו.
ידענו - נפל חפל. ~~הייתי למלך ונפלת~~. מפקד הייתי, מפקד סרב ונאמן
ובהזית קשה לחמת - ירושלים; ~~התורה לוקה מאתנו את כל האנשים הטובים.~~
בראש אנשיך יצאת לקרב, לחמת אתם, היית אתם ונפלת בנופלים.

עשר שנות חיים הקדשה לארגון, מיטב זמנך ומרצך, מיטב כשרונך
מסרה, ואלפי חניכיך פזורים על פני הארץ כלה ולוחמים באותה מסירות, אותה
הכרה, אותה עקשנות, אותה רוח קרב, שלהטו כך והרו את יסודות התורה שהורית
להם.

החזכר? - ודאי! והרי כל מעשה ומעשה שלך שקול היה ומדוד, מהושב
ורואה את העתיד ואיכה ישכח זה? שנת 1491, קורס מ"כ; מסע. הרוח המזרחית
רוח המסין המשיכה את להט חמה על פניך ומיבשת את שפתיך, פיך, נחיריך וכל
אברי נשימתך, מפחה אותך לחלץ בהחבא את פקק המימיה, להצמיד שפתיך את פיתה
ולמץ, למץ, למץ... החברים נכנעו לפתוי זה לאתר שבארוחת צהרים לא אכלו דבר
זולת חמרים משומרים. - צריכים אנחנו להנך את עצמנו, לחשל את עצמנו,
להתרגל לחנאים הקשים ביותר, כדי שנוכל לעמד בשעת מבחן... כך אמרת ולא
שפחה שתית ובהשמעת דבריך אלה תתאפקתי אף אני.

האח, כמה טוב היה לשוב לבסיס ולהרגיש את אותה הרגשה הנצחית
על הפתוי המגרה, על אלה שנתפחו, על עצמן אתה... ואז רק אז להצמיד את הפה אל
הכרז הפתוח ולגמץ בהשמעת קול את המים הדלוחים, מי הכלור...

מתנד הייתי, מתנד למופת, את כל הבא במתיצתך הנכנת, על הכל השמעת
ובראש וראשונה - את עצמך. מאז הקורס שורה שלמה של מאורעות, קורסים,
השתלמויות. הדרכת ואמנת, ללא הפוגה וללא לאות, בהתמדה על-אנושית פלסת
לך נתיב ועכרת ודלגת על כל אותם המכשולים שעמדו בדרכך, שלא סוגה הייתה
בשושנים.

זוכרני איך באה אלי ואמרת: "את נער המכורים צריך לארגן, אסור
להזניחם, אם נזנית, יקדימונו אחרים"... - ואיך תעשה זאת?" - "פשוט מאד,
אשומם בשכונות ואסוף ואלקט אחד אחד ואצור את הגרעין, השאר יבא כבר
מאלי", וכך הלכת ולקטת נער ואספת אותם למסגרת הארגון. הפכת והיית
לאוטומט, ברג קטן בתוך מכונה גדולה, אך ברג חשוב שבלעדיו עלולה להפסק
עבודת המכונה, וכדעתך זאת, בתזותך תמיד אל העתיד, המשכת לשאת בעול.

להכשרה רצית לצא ללכת ולא נתן לך. העריכו את כשרונך וזקוקים
היו לך. ואתה את פקודת הארגון הרי לא היית מפר, הורס את אותה התורה שהורית
לחניכיך, והמשכת למשך בתלם. סו'ס הורשית ללכת וללמד. בחרת בהוראה,
כתנוך וכעבר שנת למודים נשלחת להורות בכנרת. מכתביך משם - לשון שנונה, כתי
ועקבית, בקרה בריאה ומרפאה: "אני רואה את תנוך הנער העזוב כתפקיד חלוצי-
לאומי ואני מתכוונן להכניס את עצמי למשך בעל זה", ולאחר בקורנו ב"כפר
העבודה" ליד תל-מונד: "יבא יום, ישראל ואני אעמד בראש מוסד כזה בארץ,
אתה מאגתם המוסדות הרבים שיהיו לנו, מצויד ובנוי למופת... ולא אעשה את
כל אותן הטעויות שראינו כאן בכפר... תראה... ושם תצטרף גם אתה אלי?
יחד נצליח יותר"....

חלמת ולא זכה חלומך להתגשם. במרחשני - אלו אהנו היית,
מגשים היית אחרו בכל מחיר כי כל אשר רצית השגת, בלתימה עקשנית,
מתמדת, ללא אשליות, אך ללא רחיעה ורחך כדי חלום על העתיד, לא שכחת
למלא את התפקיד, כראש וראשונה התפקיד - ההורה.

לאו ניברסיטה הלכת, ללמד רצית, כדי שיקל עליך להגשים
חלומך, בכחות עצמך ללא עזרת איש, ואף כאן בירושלים, לא שכחת - התפקיד!
הארגון קרא, הוא קורא, הוא יקרא - עלינו להענות, דאתה נענית, נחת כחף
ונשאת עליה מסקל לא מעט.

עם מלךגתך הלכת: ירושלים, כפר עציון, רמת רחל... וכאן
נפלת... מנסה אני להעלות בדמיוני כיצד קרה זאת, ואני רואה אפשרות
אלא אחרת אלא של עקשנות. התעקשת ונלחמת לכל הכבש הנקודה שהאויב כבר
פרץ לחוכה ככה מסורין ובזכות עקשנותך זו לא נכבשה הנקודה, דאתה נפלת...

הנדהמתי, מנחם? הנדהמנו? לא! מוכנים היינו למכה, כשאנו
תכריך ממשיכים למלא את התפקיד, בעקשנות בהתמדה, ללא לאות דרתיעה
עד אם חושג המטרה לשמה חיינו במתחרת עשר שנים תמימה, דמי יודע מנחם,
אם לא נפול גם אנו, אם לא נחראה פנים אי-פעם. אי שם... אלפי החניכים
שהעמדת, אלפי חילים הלוחמים בכל החזיתות, בעקשנות וללא חת, הם הם
המציבים יד לנשמתך המהורה. היה שלום!

ישראל.

מִנְחָה רִיבִימָן

עליהם, מכשולים המתישים את הכוחות, שאינם חזקים ביותר — — —
אך אסור להתיאש אפילו אם נעמוד על עברי פי פחת, אפילו הרב
חדה מונחה על צוארנו!

וצפרו הרהורים. מה גורל המעפילים השוכנים עתה חסרי-כל
באניה? ! ורבים מהם גודדים בים בלי עריכת „סדר“! ודאי בלי גג
לראשם, כמוני השלו, הבטוח, הנח. ואני מרגיש כאילו חטאתי,
חטאתי לאלה שאין להם מנוח, כי לי יש מנוח, כי אני שלו, כי אני
יושב שקט ובטח ליד שולחן מלא! „זכור ד' לבני אדום“. כן, זכור
להם! זכור להם את אשר עשו לנו! זכור להם את שילוח האומללים
הימה, בליל ה„סדר“! זכור להם את צרותינו, פגענו ומכאובינו! זכור
ואל תשכח! זכור ונקום! נקום, כי מתוקה הנקמה.

די, אל הרבות דברים. אין הדבר מועיל, רק ירחיב את הפצע — — —

כ"ט באייר תרצ"ט

הממשלה הבוגדת הפרה הבטחתה לעם היהודי והכריזה על „הספר
הלבן“ שלה, בו מפורטים כל הקיצוצים בישוב העברי וכל ההשפלות
שלו, כי הישוב היהודי יישאר מיעוט תמידי בארצו, במולדתו... אתמול
פורסם הדבר. והיום הפגנו את מחאתנו לבגידה שפלה ומחפירה זו...
ספק אם משהו יועיל. אולי, במצבנו הפנימי, אולי יעורר הדבר, אולי
העורר ההפגנה את הרגשות הלאומיים, את הנכונות לעמידה אמיצה
נגד מתנקשים אלה... יחד עם ההכרזה על ההפגנה מתפקדים תושבי
העיר, מבני 18 עד 35, להיות נכונים לצו שיינתן. דרכי-מלחמתנו אינם
ברורים עדיין: מלחמה פסיבית או אקטיבית? ברור כמעט שמלחמה
אקטיבית לא תהיה. אין הדבר בכוחנו. אמנם, מפעם לפעם יקוצצו
ראשי ערבים, תיורקנה פצצות, תהיינה יריות, אך העיקר יהיה בפסיביות
שלנו, באי השתתפות, בדלדול המשק הערבי, כך שיצטרכו להגר ולמכור
את אדמתם! זהו העיקר! ולשם עיקר זה עלינו לארגן את כל כוחותינו,
לאחד את כל זרמי הישוב! ברגע זה — להתגייס! חבל שאיני יכול
להתגייס. בן המשעשעה אנוכי, אבל אין דבר: מגויס אני במקום
אחר. יתגייסו כאלה שאינם עושים דבר, הם שוקטים על מכונם — — —

י"א בתמוז תרצ"ט

היום שמעתי ברדיו שיחה על החזנות; ניתנו גם
פרקי שירה וחזנות. בשמעני, נזכרתי בימים עברו, ואני בן שמונה-תשע,
מבקר עם אבא בחגים בבית-הכנסת, מקשיב לתפילה ולחזן. וכל-כך
אהבתי לשמוע את שירת החזן, ביחוד את השירה הנוגה, המשתפכת
ומעוררת הדים בלב...

במשך הזמן רחקתי מעניינים אלה. זמן רב כבר לא ביקרתי בבית-
הכנסת, ואולי חבל... באמת חבל — — —

י"ט בתמוז תרצ"ט

ספר-שירים מצאתי לי וישבתי לקראו. אחיו של י
לעג לי: „אוהב שירים אתה? הדיוט, טיפיש!“ אילו הבין מה צופנים
בתוכם שירים אלה, כמה עדינות ורוך, כמה השתפכות-גפש המרעידה
בן נימים נסתרות! אלישע רודין שר על העברית, על השפה הלאומית

החלטתי לכתוב יומן. זה זמן רב שאני מרגיש דחיפה מסוימת
לשפוך את לבי ולא מצאתי דבר טוב מיומן. יבוא יום ואקרא את אשר
כתבתי פעם ומי יודע מה תהיינה הרגשותי...

קרו לי מקרים והם שנתנו לי את הדחיפה לכתובה. היה לי פעם
חבר טוב, אך מאז נפרדנו אין לי בפני מי להשיח ולגלות רגשות,
הרהורים וגעגועים. לכן, מוכרח אני לכתוב יומן, להשיח עם עצמי.
החלטתי ותקתי חוקה כי החלטה זו לא אפר, כי יהיה בי הרצון להמשיך
בכתיבת קורותי עד... עד...

ד' באדר תרצ"ט

אכן, קשה עלי כתיבת יומן. לא פיללתי כי ההפסקה בין כתיבה
לכתיבה תהיה כה גדולה, ואף-על-פי-כן מוכרח אני להמשיך בו.
כשאדם נתון במצב-נפש קשה, מוכרח הוא להשיח את לבו ולו גם מעל
דפי הנייר. הרבה מקרים קרו מאותו יום, אותו „עונג שבת“. אעמוד
על החשובים בהם. עם נ' איני מדבר, והיא, רק היא, שגרמה לכן.
בכנסתי ל„הגנה“ והצעתי גם לאחרים להיכנס. נתמלא רצוני להיות
באגודה הנלחמת לשחרורנו. גדולה היתה שמחתי. וכבר התחלתי
בארגון חברים. הצעתי ל — — — ושלשתן הסכימו. הצעתי גם לנ',
ובה, שתליתי כל-כך הרבה תקוות, התאכזבתי. רציתי לטרוף אותה ממש.
אך מילא, סיבות מהבית — מי יודע. אחר-כך סיפרה לי צ' מה הסיבה:
היא קרנית איומה — — — וסירבה. אחר-כך הסכימה, בתנאי שירשו
לה בבית. רשות לא קיבלה — לא צריך! אך כאן התקומם מצפונה
והיא החלה לקטר על האגודה. אמרה כי אין צורך בה, אינה מועילה,
ואין בנו — בצעירים — צורך, ובכלל אינה רוצה לקלקל את
חייה — — — התהום נפערה והחלה להבדיל בינינו.

היה מקרה והיא סולקה. המורה החזיר את החיבורים. עיניתי בשלה.
חמתי התלקחה. מדברת היא על לאומיות, על שחרור העם, על פריקת
העול, בעוד שהיא עצמה נחבאת אל הכלים ומקטרגת על הארגון.
כתבתי פתק, בה כיניתי צבועה והצעתי לה שוב להיכנס. קיבלתי
תשובה: ביטלה ערך הארגון, בצבועים אין צורך, אינה רוצה לקלקל
את חייה הצעירים. השבתי וביטאתי את כל אשר נצטבר בלבי.
הרגשתי כי בהיות קנה האקדה מולה, לא תדע להגן על עצמה, ושוב:
להצטרף! התשובה היתה איומה. צחקה לכל הענין. היצי הלעג היו
מכוונים אלי. מאז הפסקנו לדבר. אך לבי רוחש לה עוד אותה חיבה
שאינה מכונה אהבה. אני מרגיש כי חינוכה לא היה טוב. לה דרוש
היה מתנך אחר ואני מרחם עליה ומצטער, מצטער מאד-מאד. הלואי
ונשוב פעם לדבר כשהיא תהיה כבר בעלת שכל יותר — — —

י"ח בניסן תרצ"ט

פסח כעת. חולה-מועד. אך רוצה אני לכתוב על ליל ה„סדר“.
ה„סדר“ שלנו לא היה מפואר ביותר ובלי שום „טרסקים“ יתירים,
אך אני הרגשתי משהו בליל זה. קראתי את ההגדה. שתיתי כוסות
לזכר המכות שהנחיל אלוהים למצרים, לשונאינו, לזכר חירותנו, יום
היותנו לעם. לעם — מה קדושה המלה! היינו לעם! עם ישראל! ומה
עלובות ההרגשות ועלובים ההרהורים לנוכח הזמן הזה. לעם היינו!
ומה אנו עתה? האם הננו שוב עם? הנותנים לנו שוב להיות עם? הן
בדרכינו שמים מכשולים ופגעים שונים — מכשולים שקשה לעבור

היפה ומלאת-הרגש, והוא שר לה שיריית-הילה... אני נדהמתי. הנה האיש היודע לאהוב את שפתנו כמו שצריך, הנה האיש המבין מה זאת עברית, המבין את השפה ונוצר לרוחה... ואני נישאתי בדמיוני, ריחפתי במקומות עליונים, מקומות קדושים ומלאים הוד. מתי יגיע הזמן וכולנו נדע את שפתנו, כולנו נדבר רק עברית ונספר ברבים תהילתה?.. יחד עם זה תקפוני געגועים נעלמים, געגועים לנפש-הבר, שלפניה אוכל לדבר על הרהורי אלה, על חלומותי...
אך אין! המציאות מרה היא. היה הבר ואיננו עוד. ישנו — אך רחקנו איש מרעהו, רחקנו ואיננו קשורים...
וניסיתי, רצייתי בידודות עם הברה, אך הגורל רצה אחרת ורחוקה ממני הברה זו, רחוקה כי עלבה בהיכלי, כי גידפה וחירפה את קודש-הקדשים... רחוקים כולם... רחוקים...
עדיין שומע אני את הד השירים הללו המפעמים ומכים בלבי וממלאים אותנו על גדותיו...
ואת הספר „אור בגליל“ קראתי, סיפורים המתנים את גבורות חלוצינו, את עוז רוחם של בחורינו, המעפילים והותרים לחופש, לשחרור, לחירות... וכרגע מלאתי עוז-רוחם של בחורים אלה, וכרגע נתקמו תכניות במוחי: אנדל, אחזק, ולגליל אלכה, על ההרים עוטי-ההוד אשמרה ואת גבורת-ישראל ברבים אפרסם... אפרסם כי בנים אלה לישראל, בני דור אחר הם, דור-גיבורים, דור של תחיה, דור הרוצה לחיות בעד ארצו ולא למות... דור הרוצה לבנות דפנה, הניתא, את הרי-הגליל ולא את שממות בית-הסהר בעכו...
ושוב עוררתי המציאות המרה. מצאתי כי לעת-עתה עודני נער, נער התלוי ברצון הוריו ואינו הפשי לרוחו...
ושוב גבר הרצון לשוחח עם נפש אחת... ושוב גבר הצער על שרחקו ממני ההבר וההברה... הוי, כמה כמה אני לשיחת ידידים, שיחת רעים עם הברה שתבינני... כמה, כמה...

י"א באייר תש"ב

— — —

אנו טובעים בים של דם. עם ישראל הולך ונשמד. ואי אפשר שלא להסתכל מתוך שנאה עמוקה באותו צורר ההולך ומגשים את שאיפתו השגעונית — השמדת עם שלם! תחזק בלבנו הנקמה

14.3.45

היום הוא היום האחרון לשבוע-האבל שהוכרז בעולם כולו. אבלים והפוייר-ראש, נדהמים והמומים עומדים אנו לפני קברות-האחים הגדולים הפזורים באירופה. קשה לתאר שמיליוני אנשים נרצחו בידי צלמי אלוהים, במתכוון, בשיטה, ללא רתיעה, מתוך התקלסות ובהנאה... ובכל זאת נהרגו. היהדות הטובה, בחירי ישראל, ירדה לטמיון. הצום והאבל אין מועיל בהם, ובכלל מה דמות וצורה נתן לייגוננו? האם בהכרזות מספר נביענו? אם אין כל אדם ואדם מרגיש את הכאב העמוק בלבו — לא תתנה לו ההכרזות תחושה זו... דרוש לב רגש, דרושים רגשות בכלל ואהבה ישראלית גדולה... שמענו ברדיו תכניות-אבל, השם הזה כל-כך צורם את אזני: תכניות-אבל! מה שלא בא באופן ספונטני כי אם מתוכנן קשה לו להיות אמיתי. אנחנו נמצאים בשעה פוליטית קשה וגדולה. מצפים אנו להכרעה ורוצים בכל מאודנו בגאולה, כמה רוצים אנו בגאולה... והתבוא? — יש מתיאשים התובעים מות שמשון ויש מאמינים ומקווים. לא פג הבטחון בגאון ישראל, בקיומו, בחיוניותו הנצחית. לא פג ולא יפוג!!! וכשאני מסתכל סביבי ורואה את אשר יש לעשות ואפשר לעשות וצריך לעשות — כמה קטן ודל אני עם הסמינר שלי!
ראשית האין. יש להאדירו, להגבירו, לפארו ולרוממו ולהעטותו קדושה לאומית עילאית, ולי קשה למלא תפקיד, באמונה. רוצה הייתי להצטרף ל„משמרת“, להיכנס למפלגה, לחזקה, לפעול בתוכה מתוך אמונה ביעודה-יעודנו — ואין לי פנאי, אין לי אפשרות.
ולבריגדה הייתי הולך; ההכרה בה חזקה מאד. היא קוראת לי, לנו, לכולנו... אך השכל מפרש: גמור את הסמינר! והלב אומר: אל תסב צרות צרורות לאמך שתורדנה אותה שאולה... אך אין להתחשב, ידעתי... וייתכן מאד שלא אתחשב... וקיימים עוד תפקידים רבים בארץ, ומי ימלאם? יש ומצפוני אינו שקט ביותר. אני איש המוסר וההיסטוט העצמי הבלתי-יפוסק...

21.5.48

מחברים שחזרו
מחברים שיש להם
ישראל ארץ

אגודת ישראל

ארגון/ארגונים

אגודת ישראל, אגודת ישראל

ובכן, אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

אגודת ישראל, אגודת ישראל, אגודת ישראל

בקבוצת אלה הנכבדים

קאמרה

אנטי

אם אתם צופים בשלומכם הטוב. אנא קנו ולקח אהב את אלו.

הוא בלתי יצונו כל יום. אתם צפויים. הלא אלק בדפנות

ליוצאנו משהם בקבוצת אלה.

(-) סוף

הנה הנהגת שמי. וזהו שנתה ונתה כנה וזכר עב אנה. ונתה עב אנה
שמה ונתה, ונתה ונתה ונתה ונתה ונתה. ונתה ונתה ונתה ונתה
זכרתי - עב ונתה. ונתה. ונתה ונתה ונתה, ונתה ונתה ונתה ונתה
נתה, ונתה ונתה

נתה ונתה ונתה ונתה ונתה ונתה, נתה ונתה ונתה ונתה
וזה ונתה? ונתה ונתה ונתה, ונתה ונתה ונתה. ונתה ונתה
וזה ונתה ונתה ונתה ונתה ונתה ונתה. ונתה ונתה ונתה ונתה

נתה ונתה ונתה ונתה - ונתה. ונתה ונתה ונתה ונתה, ונתה ונתה
ונתה ונתה. ונתה ונתה ונתה ונתה - ונתה ונתה ונתה ונתה
נתה ונתה - ונתה. ונתה ונתה ונתה ונתה ונתה ונתה. ונתה ונתה

נתה ונתה, נתה ונתה ונתה ונתה. ונתה ונתה ונתה ונתה
נתה ונתה ונתה ונתה

הפס יגמ' - לנשואת: תצטר, ציולה - נכסיה זולטויד, (החוק
נצח, שקלית בקריאה ונפילתו נשום. רבו סוס אד צינה זי. זעז, אד
רש אט זעזית הכחלה רצאה. רכסיה רעצז וכוונן סאל קיני. זעז,
זמתי שקני פנאס זניקד אנן-לשון, רעז קלסא זי ונצול נק: ילשוק ואלסו
אזע רקני רצליק, אצטק ורעזק לם אצ סול רמחאד. רעז! רצק קולא
(סעז יסנ), אצ סר קולסטר צניע פולקס אדול גוללער זמחאד זקנד
למח: אקולק אמז, אד רמזר? - זקנ: קצמ יצאו זצולן (רפי זר קולצ
עזז-לשילוני), זמז רקני אלס ורעקס, זמז רענד זמ פולקס קולק
זעזול, זמז רצו. זמח: רבו זר. רמזר? - זקנ אז אד, זמז רמזר
קולק? - זקנ רמזר-ציולה. זקנ יצוי? - רעז נלמי זמכק וזמ
רפי נוקד זמז. רצלה נרמז רכז זעזן זמ רמזר: רכזיס זקסוס
קלוד, נעז זמחאס, זעזן, זמז קצמ קולסטר, ספנד, ירם, זעזק, נעזק זמחאד
נעז, זעזן, רעז - ים זמחאד זעזר. זקמ זמ רמז. זמח: רצק רעז
רמז קול נשום. זמח? - רמז זי רעזק רמזק זמז זי זמח, רעזק
רמזר רעז זל רעז זמז, זמחאד זמחאד זמח. זמז זמז רמזר רעז
זמחאד זמז זמז רעזק רמזר, רמזר, זמז זמז זמז? -
רעז זי, רמז, אד רעז? - זקנ? - זמז יסר. זמחאד זמז זמז זמז
זמחאד נק, זקנ רעזק זמז זמז זמז זמז, זמחאד רעזק רעזק, זמז
זמז זמז. זמז רעז זי? - זקנ רעז! זמז זמז רעז רעז זמז זמז
זמז זמז זמז זמז. רעזק רעז זמז. זמז זמז רעז רעז.
רעז רעז רעז רעז.

והימים, אז יצאו - היינו ויצאנו ויצאנו, אז לא כל פנים אחרים
קשה? - ויצאנו עם המון זכוכים שלם - ויצאנו אדם, אדם אחד, נאספו
אדם - אנחנו לא תפסנו מסגרת - פתחנו. השקיסו את האם, קננו בוצות
כדי לא לזכור את המעשה. ואי לך את (כוח לא נפסל?) ותחיל
כדי שאת האדם אסף עלי. סכנת. למעשה, זה אולי נראה, קנה אדם
אדם שמקנה נקרא את המעשה (כחמה). אנחנו באים אל
מאבק לא נאמן חכם ואנו - אנחנו, יאנו כד זכ, פשוט כד.
נפיו על. נפשו לא אדם - נחמד, נחמד. ואנו נבוצע?!. - נאמן
נפשו?!. - נהו זה אדם נבוצע את זכ, נאמן באשמה.
נאמן נשכח, נחמד, עם אוטומאטים שלם נכחו, נאמן נשכח נאמן
נפשו. נפשו ונשכח נפשו נפשו, נפשו חכם וקנני נאמן.
נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו - נאמן נפשו נפשו נפשו נפשו
אל נאמן נפשו נפשו. נפשו נפשו: נאמן נפשו נפשו! נאמן
את נפשו נאמן נפשו - נפשו נפשו נפשו נפשו.
נפשו נפשו נפשו. נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו
נפשו, נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו
נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו
נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו נפשו

הוא - מקצו גרע שני, המנהג והנהגות! כפי - תמיד הוא והנהגות
הם בקרו נקל - פארה, אמרו שאתם בעצב שמתן (המאמץ), אז יבא
זכאי גם בפיסיון נשגב. ואז היה (אם) צולפו? - רק היה
המנהג. והכוח שפדא אפיוצ אפני נגמרה נעוצה וצנזק שמהו למה
זו רק פלא אמר, ... (פעולה) זיווגה (אם) בא, נהג? -

זו אפילו אי, שני, שחבאי זופר רצבא נה קשים. אם זה זוקה שנת
כך מצו, אצל את אנת. אפילו זו שאת אלקקים (כך) אפילו זה
מנהגו (הפארה). והנה את אפילו זק זה קלמה (הפארה), אחרת, הציורה
שמתקיים בו - ~~לפי~~ ונסוף את רצונך. אמת אפילו זק זה ממש אפילו שנתן
היה אפילו כנתן אלוף ~~לפי~~ ונמשך נכח קשים יוש, כנתן אחרת. את אלוף. את
כגיל אנת אפילו אפילו - אי אפילו אלוף (המחיצה), המנהג, חמורה, אפילו
אפילו אפילו שמתקיים חכום. והנהג, אפילו המנהג, אפילו אפילו, והפארה
והנהג (אפילו) שפארה, אלו אחרת, אלו אפילו אלו אחרת, אלו אפילו אפילו
אפילו אפילו.

זו יפלה שנת נים (המנהג), שנת. יפלה אלו! (כפי) אפילו אפילו, והנהגות,
אלו שפילו אפילו אפילו בקואם אפילו אלו אפילו אפילו אפילו אפילו.
וכי פארה אפילו. אפילו. אפילו אפילו אפילו אפילו אפילו אפילו, אלו
רק צנזק אפילו אחרת.

מגידים מלמדים ממנו כוונתו
אל המורה - שאמרתי להאי מלך

אי שם 21.7.45

כינור את עם כולו חולק !
חלקו לשני
אלה הם בעלי בית וצדק
ולבדק ומלך סוף אצלם הכל
אסורא פיר ארצות "אין" ? יש להם מנה אלא

אני רבבה שמה ישנים גדולי סניאני יורה
אני סוף מסד ל אף ואני חלק או שאמר צדק
אלה זה המהבד והכבוד. וליב אלה האמר : יש אצלם
שלהם חנה הנשי אצלם מהם ולחניק גדלים אלו
כזו, בלתי מלך, אגף ומאוב. האמר פנה אני הוא...
כן לא ספתי אדם, בכה חזק התקפה זו, קסמה
היא אלה ?

אי שם 17.8.45

החיים הם קבועים, הכביבה תיבנה הולך קבוע
החיים פתח בתבולה. קבוע קבוע אין סדר לחיים,
אין משה לחיים, אין ענין לחיים. והאמר התייאר
אין החיים היא קבועה גם אנשחמה היא קבועה
וצינר חיים וארשים כדים חללה ומלאים אלה הפנה
אגודה. צינר הוא צו התראה ואם האמר אני וכלו
והאמר צינר אישתי קבועה, אך יש לה קבועה בקבוע

התמונה של אולי "הם", שהם אמרוב הכי איתר פולר
ולא ... נסתי את ב' את ב' איתר ערב ומ

גא 47.4.13

א יסביר נ יהצפן בותן. ערפניז ית צבס
יש מנסכ קרצמ מולט (הכנה פולמיר מלימ
איתר אילום). לטוב מוט אנקרים שצבין
המירי פי לטור פולן אקאוסט - (כי ייסו של
אמ'צ'מ קצוה שפעה יתצולע גלובל ? ינד'ן
הוא שול איתר צב, עיתור ולא עומד : אא לנד'ן
אא רצואות. ויתרן אולר בשלה ? ינד'ן הוא
שמתאים אה אי עלט, ולנד'ן הול אלטר ?
למשה : (הכנה איש טולן עסאו לוצ'ו,
מלב אש כצו מאצ ונד'ן אצ צמ'ו)
כאשר, אמ'צ'מ ארמ צבנימ אולר אר יתעלה
שית פולמ יאיתק מלא חובה יש צוין זמ'נימ,
לייב צוין קהמ, בתול למול, לנשו ואתר
ב זמן של נקוד של רצואות ארה פולב
גול קול או מול מ צבנימ איתר מן כ'
זכ לנד'ן של היעלה אינה. ואת אשול איתר
בתרמ (אוי. הולן ששול אלט, מול מאצ
עמית האמ'נימ ד'ה : מן אלטר. אא
איהי פולמ אב אא מן ואלטר. אן כול שפעה
קולר ויתרן מול מאצ. יש אולר ויתרניש

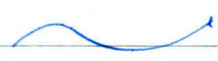
ותיקנים ומה אכל. אינסיין עסקיך איהו א
 - אבן יהוסי מני אגיש אר היבשה בירושלם
 ואם נאשני - אצא בזין הנדב קילר
 אר כולל לאן יבסיס ה אבטיח ואנך אונ'י
 ואלמאי ואולי לא. ארשו מצפון סאו מא'י
 קדקן יי אבא א אצאיים סהים איני דאדי
 אבתי אצט א איהמס אצלי איהמס אצט א
 - אמי א.י. שאם לא אצא איהי נישת אבי
 אמת אצט ואני דאדי אצט אן קו אבי.
 ונד אן ואלש שנהאנ'ם אחי קו אצט
 אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט
 איהי אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט
 יקוצים אן הספן יהי.

אי עם 13.947

יני נד ר לא. מני לא איהי אן הי האשה
 אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט
 אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט

א אצט, Larry ש ב - Razors edge

אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט
 אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט
 אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט
 אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט אצט

התאחדות הסטודנטים

אנני זמן 2 באפריל 1948. מלבד זמן אחרון
לביא ושלם אפריל. אפריל אפריל. לא תיכנס
אפריל אפריל. ללא זמן. הייתה שבת אפריל
שלום זמן. אפריל. מה אפריל? אפריל אפריל
הייתה זמן אפריל, זמן אפריל. אפריל אפריל
אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל

אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל
אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל
אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל
אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל
אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל
אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל

1.1.1948

אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל
אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל
אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל
אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל
אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל אפריל

ס'ציר מ'נ'ו מ'א'ו' מ'ב' ו'ז'י'ג'ל'ד'צ'י'ג' פ'נ'י'מ'י'ג'
"צ'ק'ה' ו'ג'י'ה' מ'נ'י'ג' א'נ'י' כ'ו'א'ג' כ'א'ו' א'ד' ל'ז'ל'ן' ה'ק'צ'ו'ה'
(מ'ט' ו'ג'י'ה' מ'נ'י'ג')

א'נ'ד'ב'ו'ג' פ'ן' כ'מ'צ'ט' א'מ'ן' ה'ב'ו'י'ג' א'נ'
ז'ש'נ'י' ה'ל'ן' ה'מ'ל' ל'ש'ו'ן' ה'מ'ש'ת'ן' ה'ו'א' ז'מ'י'ס'
א'ד' ה'מ'ש'ת'ן' א'י'נ'י' מ'ס'ל'ב' ו'ק'ש'ת' מ'א'ד'ם' פ'ש'ת'
א'נ'ש'ת' א'י'ת' ל'ב'נ'י'ג' מ'א'מ' ו'א'ת'ה' ל'מ'צ' ו'כ' ה' ל'צ'ב'י'ם'
ש'כ'א'ג' ז'כ'י'ם' א'ה'ו'ל' ל'ז'ו'כ'י'ם' א'מ'ו'ק'ו'י'ם' . ו'א'ת'ה' כ'ב'
מ'ש'ת' ש'ה'מ'צ'ב' ל'כ'א'ג' מ'ן' כ'מ'א'ו' ה'כ'ה' ו'ל'ת' מ'
ה'י'צ'י'ג' ו'מ'ס'ו'י'ם' ל'צ'מ'ו'ת' א'מ'ש'ת' ש'א'ת' ל'ז'כ'י' א'ד'
ה'מ'י'ת'י'ם' ו'א'ג' מ'מ'י'ד'ו'י'ת'י'ם' ז' א'מ'נ'י' ש'י'כ'ר' ל'י'ג' ל'כ'א'ל'ת'
ז'י'ם' א'ה'ו'ל' .

ו'א'ת'ה' מ'מ'ל'ת' ו'כ' , ו'א'ת'ה' ל'מ'ש'ת' ל'ש'ת' מ'ש'ת'
ש'י'ת' ק'ב' ו'א'ת'י'ג' ל'ש'ת' ל'פ'ז'ו'ת' .
- ל'ש'ת' ל'מ'ש'ת' , ל'מ'ש'ת' א'י'ת' י'ו'צ' מ'ש'ת' ש'ל'ב'
ל'ן' ל'מ'ש'ת' מ'מ'ש'ת' ז'י'ס'כ'י'ת' . ו'כ'י'ת' . ל'מ'
א'י'ת' ח'ל'ם' ש'ת'ל' א'מ'ן' . ו'ל'צ' ה'י'כ'א'ש' ש'ז'א'מ'כ'ו'ל'
ו'מ'י' מ'ש'ת' ו'ל'ת' . א'ה'מ'ש'ת' מ'ש'ת' ל' (י'צ'ל'ם' מ'ו'ל'ת'
כ'מ'י'ת' : א'ז'י'ן' א'ה'ו'ל'ן' ל'מ'י'ת' ל'מ'ש'ת' מ'א'ל'ל'ן' . ה'ט' ה'ט' ...

א'מ'ת' ע'מ'ת' מ'א'ז' ה' א'י'ת' ד'מ'ס'ן' ז'מ'י'ת' מ'ש'ת' מ'ש'ת'
א'ת'י' א'מ'ת' ז'מ'י'ת' . wordsworth : wander early as a
cloud

ה'י'כ'ר' ע'מ'ת' ל' צ'ב'י'ם' ?

זה נפלו טורים. אמרתי הם (אולי) עשיתי שאתם
מתינה. ולא צד מן

- איך באה את היום 12 אוטו לזוא אהא
הוא היכן היכן צד מן הדין צ'יני שאר
הייתה יקשה בילת ינחאו הם לנפול אהא צ'יני והם
לא שיש איך צפוט'סט אהא (איך שאין זה אהא
ואצ'ים היצ'וי אהא ח'י וסן אהא צ'י וסן אהא
היחיים אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא
אוסטרי אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא
הכס אצ'יני אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא
הייתה אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא
הצ'יני " אהא היצ'וי " הוא היה אהא אהא
הוא היה אהא

- אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא
אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא
אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא
אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא

- אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא
אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא
אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא
אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא
אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא אהא

2'0 (1, 2, 3) 3' 9'10 10'10
10'10
KSI

יאקב ניצן

הקולות 2

ישראלים 93662

17.11.44

אמצע
31 אפריל
ישראלים
הנאצים

ה"מ"ק קולות חנם חלל ומחנה הגולה
החברים אצל בני הסמנים שאני התקשרים אצל
המ"ח. מנחם הויזמן, שנתן בקינה יחד החל
2 - 22.5.48

ארה אלן אולח אצל הסמנים נאספים
שהיטה אולי - באילוז ריחה מקינה טקסס חלל
במ"ב 2 - 10.5.48 אכן המוצלח אצל ה"מ"ק

אני חנה אולח הסמנים אלה אולי
באישו של אחי הנחל אצלנו.

החבר

צ ב א ה ג נ ה ל י ש ר א ל
ד ו ב ר צ ה " ל

טלפון: 260278
סימוננו: מנ-12 (מ352) 536
תאריך: כא' אב תשמ"ז
16 אוג' 87

לכב'
יעקב ניצן
רח' הפורצים 2
ירושלים - 93662

הנדון: סרן מנחם ריצמן ז"ל

א. בקרב בגוש עציון פיקד סרן ריצמן ז"ל על כוח שהיה בחירבח זכריה, החזיק במקום ובלם התקפות ערביות, על חלקו בקרב הומלץ ע"י מפקדיו לקבלת אות הצטיינות. המלצה זו אושרה ע"י ועדה שדנה בהענקת אותות הצטיינות אחרי המלחמה,

ג. ב-22 במאי 48 נשלח מנחם ריצמן בראש כוח לכבוש מחדש את רמת רחל שנפלה בידי האויב ולקבל פיקוד על המקום. בעת ביצוע משימה זו נפל. על חלקו בקרב זה הומלץ לקבלת אות הצטיינות וגם המלצה זו אושרה ע"י הועדה שדנה בהענקת אותות הצטיינות (כידוע לא מומשו המלצות אלו שכן הוחלט לא להעניק אותות הצטיינות למעט 12 גיבורי ישראל).

מלך רגה מלך - הוסטאנוה 2550 א-17.6.1981

מנחם ריצימן

11. מנחם ריצימן (ריצ'י) הומלץ לקבלת אוח הצטיינות על 2 פעולות עליהן פיקד:-

א. הגנת חירבת זכריה בעת ההתקפה על גוש עציון.

ב. חלקו בקרבות בדרום ירושלים ורמת רחל.

12. המלצות אלו נדונו בשתי הועדות:-

א. הגנת חירבת זכריה - המלצה זו לא נדונה בוועדה הראשונה והועדה השניה המליצה על "אות המשימה" דרגה שניה.

ב. קרבות דרום ירושלים - הועדה הראשונה המליצה על אות "שרות למופת" והועדה השניה החליטה לצרף המלצה זו להמלצה הקודמת (ככל הנראה היתה הכוונה להמליץ על אות אחד על שני המעשים).

13. סרן ריצימן מנחם נפל בקרב ברמת רחל ב-22 במאי 1948.

טופס המלצה להענקת אות-הצטיינות

החידה א.נ.ג. 7000 (לשון זרים)

1. פרטים אישיים:

מס' אישי _____ דרגה מ"ב תפקיד מ"ב

משפחה ושם יוסף משה (י.י.)

אותות-הצטיינות שהוענקו עד כה (גם בצבאות זרים) _____

תאריך ההתגייסות 1956

2. מסיבות ההצטיינות:

(א) תאריך ושעה 14/5/48 - 20/5/48

(ב) מקום מדויק בית הדין, בית

(ג) דרגה ותפקיד בשעת הפעולה, שבגללה מומלצת הענקת אות-הצטיינות מ"ב

מ"ב 2200

(ד) פרטי הפעולה, מסיבותיה וציון לשבח הוא פקדן אסיר

ביום 22/5/48

במסגרת תפקידו כמ"ב

במסגרת תפקידו כמ"ב

במסגרת תפקידו כמ"ב

(ה) אות-הצטיינות המוצע ע"י הממליץ מ"ב

(ו) מספר, דרגה, תפקיד ושם המפקד הממליץ מ"ב

מ"ב

תאריך המלצה 15/5/48

התימת מספר המלצה 1000

התימת המפקד הממליץ

3. הערות והמלצות:

(א) הערות והמלצות של מסקד הגדוד

תאריך _____
חתימת מסקד הגדוד

(ב) הערות והמלצות של מסקד החטיבה

תאריך 17/6/49
חתימת מסקד החטיבה

(ג) הערות ואישור בדבר נכונות הפרטים האישיים ע"י א. כ. א.

תאריך _____
חתימת ראש א. כ. א.

4. אישור הפיקוד העליון:

תאריך _____
חתימה

לשימוש א. כ. א. לאחר אישור הענקת אות ההצטיינות: —

תאריך _____
חתימה

פורסם בפקודות ב ונרשם בטופס א. כ. א. 7/1 של הנ"ל.

הסבר למילוי הטופס:

לסעיף 1: — יש למלא את הפרטים האישיים הדרושים אם אפשרי — במכונת-כתיבה, בה, ואם לא — באותיות דפוס.

לסעיף 2: (ד) יש לתאר באופן מפורט את הסעולה שבעבורה מומלצת הענקת אות ההצטיינות כל ב. ד. התיאור צריך להיות קצר וענייני.

(ו) באם המפקד הישיר הכמליץ הוא בדרגה נמוכה מזו של מ"מ, על האחרון לחתום ליד החתימת המפקד הממליץ.

לסעיף 3: א—(כ) על מסקד הגדוד או מסקד החטיבה לחוות את דעתם. הם רשאים לשנות את ההמלצה עם מתן סיבה לכך. על מסקד החטיבה להעביר טופס זה לא. כ. א.

טופס המלצה להענקת אות הצטיינות

היחידה פל"ו מכמש

1. פרטים אישיים:

מס' אישי _____ דרגה ס"פ תפקיד _____

משפחה ושם _____ ריצ'מן מנחם ז"ל

אותות הצטיינות שהוענקו עד כה (גם בצבאות זרים) _____

תאריך התגייסות _____

2. מסבות ההצטיינות:

(א) תאריך ושעה _____

(ב) מקום מדויק _____ הגנת חירבת זכריה

(ג) דרגה ותפקיד בשעת הפעולה אשר עברה מומלצת אות ההצטיינות _____

(ד) מרטי הפעולה, מסבות, וציון לשבח _____ הצטין בפקוד על חירבת זכריה לאחר נפילת המ"כ מרכוס יהושע.

(ה) אות הצטיינות המומלצת _____ ציון לשבח

(ו) מספר, דרגה, תפקיד, ושם המפקד הממליץ _____

זרנו, מפקד גדול מכמש

תאריך המלצה 1.6.48

חתימת המפקד הממליץ

חתימת מסד הסלוגה

טופס 62
מס' 34567
תאריך 1.6.48

רב טרן

מפקד הגדוד 62

יכוסיץ

חתימת מסד החטיבה

א.כ.א.

חתימת ראש א.כ.א.

חתימה

חתימה

טופס א.כ.א. 7/1 של

אם אשתו נמכתת כחיבה, אם לא, אזי
צורה מומלצת את ההצטיינות כל ב.ה.
זוכה מו של מ. ס. על האחרון לחתום ע"י
ת.א. דעתם, הם ראים לענות את ההמלצה
ובס זה לא.כ.א.

טופס א.כ.א. 78

3. הערות והמלצות:

(א) הערות והמלצות של מפקד הגדוד
תאריך 23.9.48
חתימת מפקד הגדוד

(ב) הערות והמלצות של מפקד החטיבה
תאריך 25/10/48
חתימת מפקד החטיבה

(ג) הערות ואשור נכונות הפרטים האישיים ע"י א. כ. א.
תאריך
חתימה ראש א. כ. א.

4. אשור הפקוד העליון:

תאריך
חתימה

לשמוש א. כ. א. לאחר אשור הענקת אות ההצטינות:

תאריך
חתימה

פורסם בפקודות ב ונרשם בטופס א. כ. א. 7/1 של הנ"ל.

הסבר למלוי הטופס:

- לסעיף 1: יש למלא את הפרטים האישיים הדרושים, אם אפשרי במכונת כתיבה, אם לא, אוי באותיות דפוס.
- לסעיף 2: יש לתאר באופן מפורט את הפעולה אשר עברה מומלצת אות ההצטינות בלבד. התאור צריך להיות קצר וענייני.
- 3) באם המפקד הישיר הממליץ הוא בדרגה נמוכה מזו של מ.פ. על האחרון להחום ע"י חתימת המפקד הממליץ.
- לסעיף 3: א - על מפקד הגדוד, או מפקד החטיבה לחוות את דעתם, הם רשאים לשנות את המלצה עם מתן סבה לכך. על מפקד החטיבה להעביר טופס הזה לא. כ. א.

מעל פסגת הר הצופים

(פרו סטפד 16)

רק להציר על דר אחד — על עוצמת אינסלקטור — אלוה ורוחנית שאבדה עם הליית מחלקה זו, מן ה" — דררים שספרויו תדור כולו. מן הראוי להביא כאן את עיקרי המכתב, ששייגר נועם גרוסמן למש" — פתחו למחיר נפילתם של הליה:

עדני נמצא תחת הרושם הכבד של האסון שאירע אמתול בחירי חברון. את כולם עד אחד חיכרת. עם טלם חייתי יחד בחריבת התמנונית ועם כמה פתם השתתפתי בחפחת מספר ערבים ובתיחם מן העולם, וכשאתה קורא בעתון שוב ושוב את רשימת השמות המלאת, הלב מודעזע ואין אתה יכול להאמין, אני פסוטוב כל היום בפטורף, כשהם כולם עומדים לגד עיני.

עדני מס (בני של ראובן מס המייל), בחור צנוע, חרוף, אמיץ, תמיד חיך על פניו, הוא היה אתי יחד בכרעציון שבוע לפני ההתקפה והביא יחד לחגת המקום. אולם הודות לו החזיק האויר מעמד, חייה יושב אתי בערבים, שותה קפה, והייעט משוחחים — עד שעה מאוחרת בתקופת השתאק ביצע מבצעים נועזים, שהוא היה לנו צבא סדיר, חייה מקבל עיבור מדאליות על אומץ ובורות מאחדים מחם יצא כנס. חייה מרושל תמיד בתלבושתו, לא מגולה, אבל איש העבודה, איש השדה. שש שנים שירת בפלמ"ח, השנה צריך היה להשתחרר, ועם פרוץ המאורעות, נקי רא שוב ככל בחור, הוא היה התפקד כהיא חדיעה בארגון. בחורחמד.

בדורן פת תלמיד האוניברסיטה. בחור נמוך, בעל שפת גדול, תמיד עליו, שחקן בקבוצת כדר רגל של האוניברסיטה — זה חייה תהובי שלו. תביא לי פנים הביחל ששלחתם אלי, לכפר עציין.

לפני שיצא אמר שהוא מרגיש שלא יחזור מדרסס.

איינוואיחתי —

אלוהו חרשקוביץ, בחור בריא, פסיח, יום לפני צאתו אמר (מתוך חרוף) שאם לא יחזור, מונחת צוואתו בשולחן הכתיבה. דוד טש — סטודנט גם כן. הוא היה בביתו. מספר פעמים, האהב ל התלוצץ יחדיו. כעל חומר לגלגלי. גם הוא בחור חמד. יעקב כהן, עורך בנימין (תלמיד הנימסיה) — שנתים סטודנטים. האחרון, גר לידי בבית הכרם. עוד כל הרשימה הארוכה הזאת — מטיבם הבחורים —

אתה, אומר לעצמך, זוהי מלחמה, ומלחמה, אני אומר, איננה חברתיסטית. וקרנות מן ההכרח שיפלו. אבל אין הדבר כן כשאתה מכיר את האנשים אחרת, כשעשבת אתם יחד, שפתח לחם על השכם, שתיית עם כמה מהם ביום הכרחה המדינה. שוב אכנס למסעדה הקואופרטיבית, מקום שהייתי מונשם, אבל אף אחד לא יברכני עדי-שלום —

ששה שבועות לאחר מכן יצא נועם בראש כוח מפלוגתו, שכלל: מפקד מחלקות ומפקדי כיתות, להצביע מארב לתחבורת הערבית מצפון לעטרות. הכוח נתלה, כותר וברקב נפלו נועם וחמשה עשר מאנשיו, בהם עוד חבר מאלה ששתה אתם ביום הכרות המדינה — נתן פרלמן, וכן גם קותי.

1

ין יום הכרות המדינה, כלומר ההתלהה בעצרת האו"ם, לבין היום שבו נתכוננה עצמאות ישראל, עברו חמישה חודשים. אל הכוחות הר

מתמעטים של מחלקת הסטודנטים צורפו מחלקות חייש שהוצערו מן השפלה ולעומת זאת נשלחו אנשים — בהם קבוצה ממחלקת היום — לקידם הקצינים הראשון של צה"ל ליד נחמת. אני זוכר רק את אלה ששבו לירושלים בנמר הקורס — דוד שוחם (היום, מנהל הבנק של רוטשילד), אהרון קמחי (בגואר גם הוא), יהודה ארבל (שירת שנים רבות במשטרה ולאחר מכן כסמגנה על הבטחון בשטחים), מנחם מרגליות (ארץ האוצר), אהוד המעולים, שבהם, שאיר השם — אף הוא, כנזכרים, לפעלה, למשחקרי הצבא הבריטי — עתיד היה לפול בקרב על ארמונו הצעיר, כעין, הוא היה אז כספק פלוגה.

כאשר שבו המפקדים החדשים, כבר החל נוד, כמכש"ל, להתקיים, בצה הקרבות על הקאסי של בראשית מבצע נחשון, יצא מפקד הפלוגה שהייתה ממוקמת במרחם מוצא ארזות, נתום טרניי (ביניו, בלי כל קשר למבצע, היה נחשון) וראש כיתה לסיור לעבר מחצבות צובא. כאשר נתקלו באש של כוח ערבי גדול, הורה נתום לאנשיו לא סגת, והוא נשאר לחפזה על נגינתם. הוא לא נמצא עוד, וישמו חקוק עם שמונתם של שאר הלוהמים שמקום קבורתם לא נודע. רק בלב אוהביו ערדנו חי כאן, יפה ונותר, בן עשרים ושתיים. כעבור שלושה חודשים וחצי, באותו יום עצמה, 18 ביולי, אך בשלושה קרבות שונים, נפלו: רבני שהוצבר בהמונה הראשונה לפעלה, לבנות נחיתה שהתל כאחרון, בקרב על בית-שפא; יוסף בקרב, בקרב על בית-טול; ברוך אמון, עם קבוצה גדולה של לוחמים בחיבת אבירלחם.

קיצו הרשמי של גודו, כמכש"ל נגיע (זוכר היום עצמואל ריקלס) בתול-המועד פסה, בטכס שנערך בביר יאסין, שרידי הגודו צורפו לגודו-האחד, מוריה"ל.

לא כולם. מדינת ישראל קרובה תיתה להווסד.

את ההתנדבות החלו להתחיל, לא כלי קשיים, סדרייגיס של מדינה, והמגינים החדשים — וכן אנשי הנח"ל שעתידים היו להגיע עם השתתף הכביש — צריכים היו להקלט על ידי סגל מפקדים. הן מסחלקת, פלס"ח והן מגודו, מוריה"ל, צורף קורס למסדרייכיתות שהתקיים במחנה שני לר. יוצאי קורס זה הן המימים החדשים והבורח מ"כים בני שמונה עשרה מן הקריות, יהיו שלד מיקודו לגודו חדש. במקורו של שאיר זורע — בית חורון".

באותו יום ששי, אשר, בו התקיים בתל-אביב טכס הכרות העצמאות, יתחיל הגודו החדש לנוע בחור מחנה נגלה, בין הפגזה לתפוזת, לעבר פרוזודור ירושלים. מי שרשחק מולג או יתן דעתו לכך, ישמע גם כמה פטוקים מפגזלה העצמאות הבוקעים מתוך איזתו מקלטר אדיו. תלם — ימור — בועז" הוא עכשיו קול ישראל הנולדת.

המלחמה רק תחלה, והיא עתידה להתארך. באביב 1949 יתחילו הסטודנטים להשתחרר ולשוב — למגוייסי מלחמת-העולם תמיה זו-התחלה — שלישית — לספסל הלימודים, רבים, רבים מדי, לא יצרו לכך. רבים לא זכו לראות בתכנם ה' באייר תש"ח.

המלחמה רק החלה. עד הסוף לא יהיו קרבות קלים בירושלים, והכאוב שבכולם — הנסיון השני, והתוסל, לפרוץ דרך עשר ציין אל העיר העתיקה, אל הרובע היהודי, אל הכותל. וכך גם יתאבן הכל, עיר שבורה לנשנים. העשיע-עירה שנים.

להר-הצופים ישוכו קצת מן הסטודנטים, ש" ירדו ב"ו בדצמבר למלחמתו הם ישובו במדי שוטרים, לשישה שבועות, יתחלבו בין אולמות-הרמאים של בית רוונבלום, יעמדו על בימת האספיטיאטורן ויצפו לעבר מדבר יהודה, ינסו — לישוה — ולספוט אל קולות חבריהם שאינם עוד, ורק כעבור תשיע-עשרה שנים ישובו אל הר,

אנשים אחרים, כפליים כשמו החברים שאתם ירדו באותו בוקר, באוטובוס מספר 9, אל המלחמה ועד שנה, ועוד שנה — וכבר שלוש-שפת ועד ששני החברים הם שוב, בזכרון תהי, רק בזכרון. תהי של ראשית תש"ח ואנש"ל.

לא הזכרתי את חברינו החדשים מן הקריות, אשר נפלו ב"ראדאר" בטרם למדנו את שפם. ולא הזכרתי את הברם שלהם — אליעזר טניי (היום משורבי התפאורנים בארץ). ולא הזכרתי את המפקד שלהם ושלן מ"ש המסייעת, יהודה הגר, אשר בתום המלחמה כמ אבד ואיננו ורק לאחר שנים נודע לנו כי בחבור החיין והגינח הזה עשה עשר שנים ביצלו של הגרודם העיוארקי, כשלת מארץ-ישראל, ויצא בשלום. רבים לא הזכרתי, אך בזכרון קיימים הם כולם, ההולכים אהנו — זורה ארוכה, ארוכה — והבתולכים אתנו בארץ החיים.

לא אחת, בפקוד אחת העויותות המהנוריות את ביקורת הספרות, אותו קיסלוב, בהל, של מה שנכתב בשלושים — אר עשרים, אר חמש, אר שלוש — השנים האחרונות, לפי דורות, נשאים, ורמס ואסכולות, שב היה ומתעורר, כסאב ברא" שייאצבענות-גף קטוע, זכרה תהי של אחת תהי יהי רכה ואכזרית, נלבטת ומתאגרפת, שואפת-צל ונבולת-מיסור, זו של שנת תשי"ז, בטר הצופים, של מאות מעטות מבני-הדור, אשר יהיו את הציבור המגוון הייחודי ביותר שניתן להעלונו על הדעת, כמהלך השנה שלאחיה — תשי"ח — וכל השנים מאז, נסוגו מקום חפון חיי-עלומים ויפיינשש אל האיני-מקום האיני-מן, ורק עתהיד את הזכא תהי, את מה-שלא-סופר. תהי כל מה שנכתב ונאמר, לא סופר, לא סופר.

הנוך ברטוב

השם ריצימן / א.א.מ

ח'ק חס 757

24-6-48

תאריך פרסום הרשימה

דבר
הארץ
הבוקר
המשקיף
הצופה
חירות
על המשמר
קול העם
העולם הזה
במעלה

זכרון לנופלים

קו"ק מנחם ריצמן 24-6-48

נפל בקרב על ומתרחל ביי איר תש"ח. מפקד היה, מפקד טוב ונאמן, ובחזית קשה נלחם - ירושלים; בראש אנשיו יצא לקרב, היה אתם ונפל.

עשר שנות חיים הקדיש לארגון מיטב זמנו ומרצו, מיטב כשרונו ואלפי תניכין פזורים על פני הארץ כולה ונחמנים באר תה מסירות, באותה הכרה, באותה עקשנות, באותה רוח קרב שלקטו בו והיוו את יסודות התורה שתורה להם.

כל קעשה ומעשה שלו שקול היה וזר דור, מחושב ורואה את העתיד. הגה שנת 1941, קורס מ"כ. חמסין השיב את להטו על הפנים וייבש את השפתיים, את הפה, הנחיריים וכל אברי הנשימה - והיה פרי תויל לחץ בהחלף את סקס המימיה להצמיד את השפתיים אל סיה ולמוק... החברים גבועו לפיתוי זה, כל בסעות צהרים לא אכלו דבר זולת תמרים משומרים. אולם המפקד ריצמן קרא: "צריכים אנחנו לתת את עצמנו, לחשל את עצמנו, להתרגל לתנאים הקשים ביותר, כדי שנוכל לשמור בשעת מבחן". ובהשפעת הדברים אלה התאפקו.

מחנך למופת היה, על הכל השפיע. מאז הקורס שורה שלמה של מאורעות, קורסי סימ, השתלמויות, הורן ואימן, ללא לאות, דילג על כל אותם המכשולים שעמדו ב' דרכו, שלא סוגה היתה בשושנים.

את נוער הפרברים צריך לארגן, אסור להזניחם, אם נזיחה יקדימונו אחרים - אלו היו דבריו יש לאסוף אותם אחת אחת וליצור את הג'וקו, השאר יבוא כבר מאליו, וכן הלך וליקט נוער ואסף אר' חש למסגרת הארגון.

להכשרה רצה ללכת - ולא ניתן לו. העדיכו את כשרונו וזקוקים היו לו. והוא את פקודת הארגון לא הסר, המשך למשון בתלם. סוף סוף הורשה ללכת וללמד. בחר בהוראה, בחנוך, וכעבור שנת ימודים נשלח להורות בכנרת. מכתביו משם: "אני רואה את חנוך הנוער העובד כתפקיד חלף צילאומי ואני מתכוון להכניס את עצמי למשון בעול זה".

לאוניברסיטה הלך, ללמוד רצה כר ש' יקל עליו להגשים חלומו, בכחות עצמו ללא עזרת איש, ואף כאן, בירושלים, לא שכח את התפקיד! הארגון קרא - והוא נענה. נתן כחף ונשא עליו משקל לא מעט. עם פלוגתו הלך ירושלים, כפר עציון, ומתרחל. וכאן נפל... התעקש ונלחם לבל תכבש הנקודה, שהאויב כבר פרץ לתוכה בכח משורין, ובזכות עקשנותו זו לא נכבשה הנקודה, והוא נפל.

ישראל

מתח קו צבעוני מתחת לשם העתון בו פורסמה הרשימה

[Handwritten signature]

הואיל-א-ש-י

על-י-ד-ה-א-ל-ה-י-ם!

1. מורה עליו מאי. נהגת פנינות.
2. נמשך אליו מאי. הוא איתו, הנהיגת.
3. מאי. התעלה קצת בקרב.
4. יש לו דבר אחר, בטח זה.
5. היום של הלצה הולגית זלזול עוה עו.
6. האנינו ואם-ואם-הי. לק ידועה הלצה, גדול.
7. נגמרת. נצטרך-אם וכלו למען, זה ידוע.
8. לך, לעצמך לך לך בן.
9. גדולתו מאי. וכלו: אלמה (ב) חיים. פאק.
10. ויהי-אם-אם. א. זיגוסלנר היטה. זי. זיטה. זי. נח.
11. א. אלוהי אלקאי, נה, פלו. א. זי קאפטה, פלו.
12. ה. הורה. פייגה, חולה.
13. הפלוים לעינים בהדסה. פנק אלק.
14. קשי אלק. א. הארשים. הנה. איתו. אלק.
15. א. ילכו. אלק.
16. א. אלק. ק. זצנלק-פנקו גפ, (הודוני).
17. א. אלק. דוה. אלק. הורה. הורה. הורה.
18. זלזול. ערה.

9. בקבוצת קמ"ג לדבריהם תחלטה 303, יב"ל, י"ג
בוחסניות מקולות ^{הגשמה} של פניו אמג. דואר סיג"י.
10. שלא דברים טובים שלם החלוקה שבחלק,
ע"ה ע"ה. ח"כ יפה, ורש"א א"א.

11. גסורים קרובים בזמן בחור.
12. ג"ה ע"ה אלהקת פ"ט? - ו"ה א"א? -
שפ"ט א"א א"א י"ה ד"ה א"א? -
13. ד"ה פ"ה (ב"ק) א"ה ו"ה א"א א"א.

דק"ט. הק"ט. ג"ה.
14. ז"ה ג"ה ע"ה. הת"א א"א א"א א"א.
ב"ה 19/19 א"א.

15. הק"ט א"ה א"א א"א א"א א"א א"א.
א"א א"א א"א א"א א"א א"א א"א.
ב"ה א"א א"א א"א א"א א"א א"א.

16. ת"ה ע"ה א"א א"א א"א א"א א"א א"א.
ב"ה א"א א"א א"א א"א א"א א"א א"א.

17. ע"ה א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה.
א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה.
א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה.

28) וישנם חלקים שמוצאם אהלים הישנה דוגמת סוג
ישירות. יש אהלים.

26) השגות הקצות חזות, או אקראי או הסתמכות.
בשנים, היות זהם אהלים וישנם אהלים כאלו:
וכתמאל פתוח; אהלים אהלים; וקב אהלים;
והקרה יבוק; פתוח - אהלים; אהלים אהלים;
~~אהלים אהלים~~; אהלים אהלים; ואלו אהלים;
זה סוג אהלים.

יש אהלים אהלים אהלים; אהלים אהלים; אהלים אהלים.

- 27) אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים.
- 28) אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים.
- 29) אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים.
- 30) אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים.

~~אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים~~
אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים אהלים.

ריצמן מנחם

בן אליהו ולאה. נולד ביום ה' בניסן תרפ"ז (30.3.1924) בעיר רובנה, פולין. עלה ארצה עם הוריו בשנת 1935, למד בבית-הספר העממי על שם אחד-העם בתל-אביב, שסיימו ב-1939 ועבר לבית-הספר התיכוני למסחר, שסיימו ב-1942 וכעבור זמן-מה יצא לשירות בגיוס גלא ב"הגנה" (1943—1944) שהיה מחברה מאז 1939. ב-1945 נכנס לבית-המדרש למורים ומורות על שם לוינסקי בתל-אביב. לאחר שנת-לימודים אחת נדרש לצאת להוראה ועבד בבית-הספר בכנרת. ב-1946 נכנס לאוניברסיטה העברית בירושלים, בה למד עד יומו האחרון. השתלם בקורסים צבאיים רבים. ב-1942 גמר קורס כ"כ בחולדה. אחר-כך נתמנה למפקד פלוגת גדנ"ע בתל-אביב. שירת ב"משמרה-המולדת" עד 1945. גמר קורס מ"מ ב-1947 ועם פרוץ המאורעות נתמנה למפקד-פלוגה בירושלים. הצטיין בסגולות-אופי והכונות-נפש, כאדם, כחבר וכמפקד. עוזר ודואג לזולתו, זהיר במעשיו, שיקל ומחשב כל צעד; תקיף בדעתו, עומד על שלו בעקשנות ולפעמים מסתכך בריב על רקע זה. אגוז קשה לפיצוח — כדברי עצמו, ועם זה בעל ביקורת עצמית, מתאמץ לכרר וללבן לעצמו על-ידי הסתכלות פנימית את מקורותיה, סיבותיהן ומהותן של תגובות נפשו. מסרת-חיי העיקרית היתה — להיות מחנך. שקד על הינוך עצמו כדי להיות מחנך רב השפעה על הניכיו בעתיד. ואמנם נודע כמורה-מחנך אהוב ומקובל על כל תלמידיו. נשא נפשו במיוחד לחינוך ילדי הרחוב והנוער העזוב והיה פעיל מאד בארגון "נוער הפרברים" במסגרת ה"הגנה": היה הולך בעצמו לקבצם ולאספם אחד-אחד כדי ליצור גרעיני-ארגון. חלם על הקמת מוסד חינוכי מיוחד לנוער העזוב, שהוא יעמוד בראשו. היתה זו אחת מן התכניות הרבות ששאף להגשים בחיים אשר כה אהב.

השתתף בהקמת נקודות-ישוב חדשות וקידם בברכה כל תפקיד מסוכן הכרוך בשחרור לאומי. בכל מעשיו נלחם בגילויי חולשת עצמו ושל זולתו. שונא פשרות והולך אחר קול המצפון וההכרה הפנימית. תכניות וסגולות אלו בלטו בו גם בהיותו מפקד, מדריך ומאמן. תמיד הלך בראש אנשיו, היה יחד אתם ודאג להם. בהתנהגותו האישית שימש דוגמה להניכיו ולפקודיו ולימודם לעמוד בפני פיתויים וחולשות ולהסתגל לתנאים קשים. "רצי הקטן" — כפי שכינוהו — היה מכובד ואהוב על כל אנשיו ובעל השפעה רבה עליהם.

בפרוץ מלחמת-השחרור נשלח לכפר-עציון בראש פלוגתו, שהצליחה להדוף את ההתקפה הגדולה הראשונה. חזר ירושלימה והשתתף בקרבות על שכונותיה המערביות, בקרבות הקסטל, מוצא, ארוה, בכיבוש העיר העתיקה והר-ציון. נפל בהגנת רמת-רחל, לאחר שנפצע על-ידי פגז-אויב שפגע במשוריקן-הפיקוד, ביום י"ג באייר תשי"ח (22.5.1948). ברגעיו האחרונים אמר לחבר שחש לעזרתו: "עזוב אותי, לך יש תפקיד אחר עכשיו". היה קבור בשייך-באדר א', ביום כ"ה באלול תשי"ז (10.9.1950) הועבר למנוחת-עולמים להר-הרצל בירושלים. אחרי מותו היועק לו על-ידי המטכ"ל תואר סרן.

"הסטודנטים בחי'ש ובי'הגנה" — ירושלים

בין המורים, שהיו פעילים בענייני ה"הגנה", יש להזכיר את המנוחים העילוי גדליה אלון והפרופסור רחל ז"ל. שני אישים אלה ניגשו ביראת-קודש ממש לעבודת ה"הגנה", והם היו לא בודדים, כי מורים אחרים ורבים מעובדי האוניברסיטה עשו בכך לילות כימים. כך, שימש אחד מעובדי המוסד הוותיקים, מר חיים בן-מנחם, כמפקד ש"י (שירות-ידיעות) של ה"הגנה" בירושלים. האוניברסיטה עצמה היתה גם מק"ל (מקום-לימוד) של ה"הגנה" ונתקיימו בה, בלילות, אימונים בנשק.

פרשה בפני עצמה היא כיצד צמח החמ"ד (חיל-המדע) של ה"הגנה" בירושלים, ולאחר מכן של צה"ל. תלמידי המקצועות הריאליים, אף מורי מקצועות הללו באוניברסיטה, גרסו, שמ"קומם הוא לא רק במעבדה הצבאית בלבד. אפרים קאצ'אלסקי (כיום פרופסור ב"מכון וייצמן"), המדען הידוע של צה"ל, שימש כמפקד לפלוגת הסטודנטים בחי"ש ירושלים במשך שנים אחדות (דומני 1939—1942) והתמיד בתפקידו זה גם לאחר קבלו את התואר השלישי.

כלל הסטודנטים, למען הגיע למיצוי עתודה מעולה זו לצרכי המערכת של בטחון היישוב. ההרכב הבעייתי של אוכלוסי ירושלים, באותם הימים, עשה את המאגר של כוח-האדם שבאוניברסיטה לאחד מנכסי-צאן-ברזל של ה"הגנה" בשנות-הלימודים 1942/1943 ו-1943. העדיף מאז ומתמיד את השקידה על לימודים על פני פעולות ב"הגנה", מה עוד שרבים מן התלמידים היו מטופלים בדאגות-פרנסה קשות. יתר על כן, חלק מן הסטודנטים היו עדיין בבחינת עולים חדשים, יחסית, שהספיקו לצאת את אירופה אך ערב מלחמת-העולם השנייה, עפ"י סרטיפיקאטים מיוחדים, שניתנו להם בתוקף הרשמתם באוניברסיטה העברית. תלמידי דים אלו היו לעתים מחוסרי-משפחה ולא נמצא להם דואג, וטבעי הוא, שכל מעייניהם היו נתונים ללימודים וכן לפרנסתם. על אף קשיים אלו, הרי המאמץ לארגן את התלמידים במסגרות ה"הגנה" בשנות-הלימודים 43—1942 ו-1943 — עלה יפה, וציבור הסטודנטים אומן כמעט כולו, במידה מסוימת, לקראת המיובתנים, שהיו צפויים במלחמת-השהחור.

ב-1942 הושג הסכם בין גורמי ה"הגנה" ומוסדות האוניברסיטה ונקבע יום אחד לחודש אימונים לכל התלמידים והתלמידות במוסד. יתה זה בימי מלחמת-העולם השנייה, כשגייסות זמל במדבר המערבי אימו חמורות על המאת-הבריטיים ועל ארץ-ישראל. אפשר להניח, ייזום זה הוא הוא שאילץ אפילו את השלטון הבריטיים העוינים לנו, לעצום עין מן הפעילות הכולטת של ה"הגנה" — נוכח העוב-המרשימה, שכל הסטודנטים העברים, להר-הפטורים מטעמי-בריאות, חויבו להקדיש אימונים שלם בכל חודש, ואפילו לעיני כמובן.

יש לציין, שבאותן שנים למדו באוניברסיטה 600 תלמידים בלבד, וחלק מהם, אולי כמאה, ייזכו ממילא לארגון ה"הגנה". עשרות אחדות זיהם היו משוחררי הפלמ"ח ונימנו עם ידה של גוף זה. תודות להסכם הנדון, ניתן למפקדי החי"ש (תחילה לסטודנט אפרים ז"ל, כיום הפרופסור הרפז, ולאחר מכן לכותב י"ש ז"ל), אשר נתמנו ע"י מפקד המחוז ז"ל (דאז, נחום שדמי) — לערוך סקר של

ד"ר עמנואל ריקליס

פלוגת-הסטודנטים "מכמש"

הפלוגה הנשכחת בגדוד הנשכה, בחטיבה הנשכחת, שלחמה במחוז היקר ביותר לישראל וליהדות העולם - בירושלים - כך מתבטאים בשיחות פרטיות אנשי-פלוגת-הסטודנטים בגדוד דים "מכמש" ו"מוריה", שלחמו במסגרתה של הטיבת-עיוני במחוז ירושלים.

משום-מה לא דאגו דווקא אנשי-העט-והספר שבפלוגת הללו לכך, שפעולותיהם ובעיותיהם בימי תש"ח, יונצחו וזכרו, ובשפע הכתבות, שהופיעו על מלחמת-העצמאות ע"י בודדים וגוי פים שונים - אך לעתים בלבד הוזכרו. יש אמנם, שגדוד "מוריה" נזכר כמי שלחם בכל היותות-ירושלים, אף צורף לפלמ"ח בעת ההפוגה הראשונה ולחם בשורותיו כ"עשרת-ימי הקרבות", והחזיר אח"כ ל"חטיבת-עיוני" על-פי דרישתו התקיפה של משה דיין, שמונה למפקד-המחוז; אך מעטים זוכרים את דבר קיומו של גדוד "מכמש" - גדוד שנאלץ היה אחרי ארבעה חודשי-קרבות, להתפרק בגלל דלדול שורותיו - ולהצטרף לגדוד "מוריה" המדולדל אף הוא, למען יהא בידם להוסיף לחום יחד כגדוד אחד...

אעלה כאן מעט קטעי-זכרונות והרהורים, שלא בבחינת היסטוריה מדויקת, אלא כפי שהם עולים תוך עיון בפתקים שונים ותמונות ומוכרות אחרות אשר נשמרו אתי בעיקר מתקופת היותי "שליש" בפלוגת-הסטודנטים "מכמש", או משיחות מקריות עם חברים.

ב-1 בדצמבר 1947, פרץ מאן-דהו אל אולם-ההרצאות שבבניין הפקולטה למדעי-הטבע שבהר-הצופים, בקריאה: "כל חברי ה"הגנה" - החוצה!" אותו יום ראשון עמד בסימן שריפתו של המרכז המסחרי היהודי שבסביבת רחוב ממילא. החברים, שירדו מן ההר, הגיעו לבית-ההסתדרות, חולקו במהירות לכיתות ול-חוליות וקיבלו מקלות "קפאפ" (לקרב פנים-אל-פנים). יצאנו למבואות העיר העתיקה ומצאנו את הדרך הרגילה, לאורך רחוב הנסיכה מרי, חסומה בשוטרים בריטיים ומאחריהם המון ערבי. בערב הסתננו לאזור ממילא הנוער, דרך בית-הקברות המוסלמי, שהוא כיום חלק מגן-העיר הגדול. למחרת, דומני, בער קולנוע "רכס" שבתחום הגבול שבין המרכז המסחרי החרוך ולבין העיר העברית. אח"כ החלו ימי-סוירים, ישיבה בעמדות, כגון - בדירתו של גדעון האוונר, אשר חלשה על בית-הקברות המוסלמי, או בדירה בקומה החמישית בבית שממול "רכס" (של משפחת קוד); סוירים בר-

חובות בנוגות, כאשר הנשק מוסתר אצל הכ"הורה, ארוחת-בוקר תמורת תלושים, עם עלות היצחק, ב"תנובה" שברחוב בני-יהודה.

החלה התארגנות למסגרות גדולות יותר - התפקדויות בבית"ס, "אליאנס" והקמתה של פלוגת-הסטודנטים בגדוד "מכמש". אז קראו לי ריצי (מנחם ריצמאן ו"ל), מפקד הפלוגה, ודויד שוהם, ה"שליש", והודיעוני על החלטתם, שעלי להחליף את דויד בתפקיד של "שליש-הפלוגה". היו בה שלוש מחלקות מיוחדות במינן: האחת הורכבה מסטודנטים יוצאי צבא בריטי ונשלחה לשבת ב"היוום", בפיקודו של בועז בני-ישר. בשתי האחרות היו: סטודנטים מן הפקולטה למדעי-הרוח בפיקודו של מן; והשנייה - מזו של מדעי-הטבע, בפיקודו של יהויכין קנת ו"ל, והן יצאו לגוש-עיון. מפקד הפלוגה ריצי יצא גם הוא לגוש. למטה-הפלוגה שנתרוקן ושעליו הופקדתי, צורפה כיתה של פצועים, מחלימים ואחרים, שלא יכלו לצאת, ושתפקידם היה לטמש יחידה לעת הצורך לתכ-ליות שונות בעיר, ולדאוג לקשר בין המחלקות השונות לבין מטה-הגדוד.

הואיל והמחלקות שבכפר-עיון היו מנותקות מלכתחילה, צריך היה למצוא דרכים להעביר אליהן ציוד, אספקה, נשק, תוספת כוח-אדם, דואר וכדומה. קבלת הדואר מן הקרובים, שלו השתוקקו כל כך החברים, היוותה פרשה מוזרה בפני עצמה. כיוון שאי-אפשר היה לשלחו באופן רשמי וגם אסור היה לציין את שמות החברים על גבי המעטפות, מחטיט עינאי-בישא של הברי-טים - היה מגיע כל הדואר במעטפות כפולות ועליהן כתובת: "עמי, קפה פינתי, רחוב המלך ג'ורג' ירושלים". מבית-קפה קטן זה, שבעליו, יעקב, נהג להחזיקו פתוח 18 שעות כמעט ביממה, ובימי ההפגזות על ירושלים אף מאוחר יותר - היה הדואר נלקח ע"י רצי הפלוגה, ולאחר פתיחת המעטפות - נשלח לממוענים בשיירות השונות. והללו היו משני סוגים: מעור-טן רשמיות, מלוות ע"י הבריטים, ואחרות - שאורגנו על-ידי הגדוד, ושאותן הפתיעו האנגלים לא אחת בהיפושים ובהחרמה של ציוד ודואר. השיטה להעברת השיירה היתה: מעבר מהיר דרך בית-לחם הערבית, פריקה של הציוד והא-נשים, ואח"כ - חזרה תוך שעה, כדי להקדים התארגנות של כנופיות הערבים בגוש-עיון-ירושלים, ושלא תמיד הצלחנו בכך.

מפקד-הפלוגה ריצי, בחור-חמד, אינטלגנטי שקול ובעל נפש עדינה, דאג להגנת הגוש ובה במידה לאנשים. הפתקים, שהעביר למטה-הפלוגה, גה, ערוכים תמיד סעיפים-סעיפים, מראים על ערך שווה, שהוא יחס הן לבקשות לנשק ולתח-

מושת והן לבעיות האנשים. ואלה - יצאו לש-בועיים ושהו כ-3 חודשים, וכל הזמן לא חדלו מליטאול, אם כבר התחילו ללמוד בהר-הצופים ואם אין הם מקופחים ומפסידים את לימודיהם ע"י הישיבה בכפר-עיון.

החלל הראשון של הפלוגה היה יהושע מרקס ו"ל, שנפל בהתקפה על הגוש ביאנואר 1948. הוא הובא לירושלים, ומתוך ההוראות של המג"ד לסדרי הלווייתו, ניתן לראות, שגם הלוויות היו אז בבחינת "בעיה בטחונית"...

על החוויות בגוש עצמו, בו נתהדקו קשרי-ריעות ונוצרו זוגות - יספרו בוודאי אלה אשר ישבו שם ברציפות.

כל המחלקות חזרו בפורים תש"ח בשיירת "גבי-דניאל", ואז החלה הפלוגה לקבל צביון פחות סטודנטיאלי חלקה, בעיקר אנשי-"היוום" המבוגרים יותר, יצאו לקורסים למיזם ולמכ"ם. אחרים יצאו לקורסים מקצועיים שונים - לקשר, לחובשות וכ"ו. הנתורים התארגנו במח-נה"שנלר" וקיבלנו אנשי-גח"ל, שאותם החילו-נו לאמן ולהכשיר ללוחמה.

זכור עוד היום, בחודש אפריל, שבו נקראנו, המדריכים, לאחד הפנסיונים שבבית-הכרם, ואז ראינו לראשונה את הרובים הצ'כיים. ערכנו היכרות מהירה עמם, וכעבור שעה העברנום לחדשים שבינינו, ובאותו לילה יצאנו, מצוידים ברובים החדשים וה"מגורזים", לאזורי-הגבול שבסביבת דיר-יאסין.

באותו חודש, משנתברר, שאין די אנשים בגדוד "מכמש", הועברה הפלוגה (בטכס קצר) לגדוד "מוריה", לשמש פלוגה ב' בו. במסגרת זו עלינו על קאטמון יחד עם יחידות-"הראל", ומשם - ל"מקור-חיים", ואח"כ ניתוספו מקור-מות, כמו רמת-רחל, מוצררה ועוד.

ריצי עצמו נפל במקור-חיים, שם לחם במסג-רת של גדוד-ח"ים, שאליו עבר עם פירוקו של גדוד "מכמש". בעשרת ימי-הקרבות, בעת הי-שיבה בסביבות אבו-גוש, ובקרב על בית-תול, איבדה הפלוגה חברים יקרים נוספים. אט-אט היא חדלה להתקיים כפלוגת-סטודנטים והיתה כאחת מכל הפלוגות של חיל-הרגלים. הוותיקים נתפזרו ליחידות שונות (או לבתי-חולים ולבתי-החלמה). תגבורות נוספות הגיעו בזו אחר זו להשלמת התקן של הפלוגה - מאנשי-ח"ש-תל-אביב ומצעירי ירושלים, ומשקלם של הסטו-דנטים ביחידה זו פחת והלך.

מן הראוי היה, שיקום צוות, אשר יטיל על עצמו לסקור את ההיסטוריה של פלוגה מיוחדת במינה זו, כרעותה, שפעלה במסגרתה של גדוד-"מוריה" ואוחדה אח"כ עמה.

על אף היותו חולה אנוש במשך למעלה מ-3 שנים לפני פטירתו, הפליא את ידידיו ומכריו בכוח הרצון שאזר במשך כל התקופה הזאת. ועד לשבועות האחרונים לא הפסיק את פעילותו הציבורית. עד ימיו האחרונים התאמץ להתגבר על מחלתו והצליח להסתיר את סבלותיו מעיני הוולת עד להפליא. יהי זכרו ברוך.

יצחק אולשן

מנחם ריצמאן ז"ל

מנחם ריצמאן נולד בשנת 1924. ב-1935, והוא בן 11, עלה עם הוריו לארץ, ועד מהרה נקלט ונתערב בה בחברתם של בני-גילו. הוא לומד להכיר את הארץ, חש את התנ"ך בכל רגב מאדמתה, ובפרוץ מאורעות 1936 — חי את המציאות האכזרית הדורשת קרבנות-אדם. ב-שימה, שפירסם בעתון בית-הספר, מדגיש הנער הקטן את קדושתם של החללים, ומציין, כי אלה מחייבים את הנשאים ללכת בדרכם. לא ידע, שכעבור 12 שנה, ייתבע גם הוא להקריב את חייו — וייענה.

ביה"ס התיכוני מביא אותו ל"הגנה", והוא מתמסר לה בלהט רב. עד מהרה עומדים מפקדיו על תכונותיו, והוא מתמנה למ"כ, ומכאן — למ"מ ולמ"פ. ביחסיו עם פקודיו היה תקיף ללא ויתורים, אולם גם חבר וריע, ועל כך זכה לאהבתם ולמסירותם. פה מתגלה כשרונו הגדול להתהלך עם נוער.

תפקידיו ב"הגנה" מביאים אותו לסייר בארץ לאורכה ולרוחבה, להכיר בקפידה את שביליה ודרכיה בשטחים, שבהם נועד לו, כעבור שנים, להילחם בקרבות המרים, שנטל חלק בהם.

עם סיימו, בימי מלחמת-העולם השנייה, את ביה"ס התיכוני, הוא ניצב על פרשת-דרכים. רבים מתגייסים לצבא הבריטי, ועוז חפצו להצטרף ללוחמים בגרמנים, אך מאידך קיימת החובה לקיים את שורות ה"הגנה" בארץ. קשה עליו ההכרעה, ונפשו אינה יודעת מנוחה. אז נקרא להתגייס לגדודי "משמר-המולדת", שאורגנו לה-גנת היישוב, עם התקרב הגרמנים, ב-1942, לגבולות הארץ. שנתיים מילא את תפקידו בתנאים קשים ומפרכים וראה בהם פיצוי-מה על שלא לבש מדי הצבא הבריטי.

עם סיום שירותו, והוא בן עשרים, ההלית להתמסר לחינוך, כשאיפתו, ונתקבל לסמינר למורים ע"ש ליונסקי, בת"א. מוריו עמדו על כשרונותיו הפדגוגיים והתפעלו מגישתו הבהירה ומניתוחו ההגיוני, וכעבור שנת-לימודים אחת בלבד — הכשירוהו להוראה. הוא מסרב לעבוד בעיר, ובוחר להורות במושבה כנרת. כאן נפתח דף חדש בחייו. את תלמידיו אהב אהבה עזה והוא יצר בחברתם, "פואמה פדגוגית" ברוחו של מאקארנקו — מוסדות-ילדים בכל תחומי-הה-יים. שם גמלה בו ההחלטה לראות את עתידו בחינוכו של נוער-פרברים עזוב. לשם כך נכנס ללמוד פדגוגיה באוניברסיטה בירושלים, וכדי להתקיים עבד במשך זמן מסוים כפועל-בניין.

באוניברסיטה העברית לא בא על סיפוקו — לא ממוריו ולא מהחברת הסטודנטים, שמצא אותה שקועה מדי בענייני "תכלית". עם זאת, סיים שנת-לימודים, כדי להתקדם לקראת הייעוד שהציב לעצמו.

ההלטת האו"ם, בסוף 1947, סחפה גם אותו עם ההמונים הצוהלים, אך כבר אז ביטא במכתביו את חרדתו לקראת הבאות. הוא נרתם בכל מרצו להגנת ירושלים, במסגרת גדוד- "מוריה", ואותה לא נטש עד הסוף, כאבו היה גדול על העוזבים אותה והעוברים לשפילה. אם כי רבה היתה ביקרתו על הנעשה בה ועל הצורה, שבה נוהלה המערכה בתוכה.

בימים ההם טעם לראשונה את טעם הפגישה עם המוות. עם פלוגתו שירת בכפר-עציון ולחם בזמן ההתקפות הגדולות שנתחוללו שם ברא-שית 1948. במכתביו, שהיו רוויים כאב על אבדן חברים — ביטא את רצונו העז להיים, תוך הכרה ברורה שהגרוע מכל, המוות, אף הוא עשוי לבוא, ויש להשלים עמו. את ידידיו והוריו ביקש להרגיע, כי את חובתו הוא ממלא והס-כנות לא ירתיעוהו מלמלאה.

בנפול הל"ה, ראה בגבורתם של הורים שידעו לכבוש את שכולם, וביומנו ציין: "הלוואי וגם הורי יידעו כך להחזיק מעמד בהגיע תור...". לבו ניבא לו, וידע מה ניבא.

בשובו מן הגוש לירושלים, נטל חלק בכל קרבותיה הכבדים — החל בשכונותיה והמשך בפעולת- "נחשון", במוצא, ועל תחנת-הרכבת והר-ציון. כיבוש הר זה, במרומי ירושלים הע-תיקה, ההיסטורית — הביאו להתרגשות עמוקה עצומה.

פלישת "הלגיון" לירושלים מוצאת אותו בראש פלוגה בדרום-העיר. ביי"ג אייר (22.5.48), עת נכבשה רמת-רחל, חש עם יחידתו לחלצה ובדרך נפגע ע"י פגז, שנורה מצור-באהר לעבר המשורייין שבו נסע. בן 24 היה בנפלו.

עיובון גדול השאיר אחריו, ובו מכתבים ויומ-נים על לבטו ובעיותיו; רוויים הם נשימת-רוחו של נער על שאיפות ומאוויים, שלא נת-קיימו, כי אבדו בעודם באיבם.

אחיו יעקב ניצן

והיום שוב התחדש משהו. לא, אין כוונתי להתפוצצות בסוכנות, כוונתי אלי.

היתה לי שיחה עם המגיד. הזמין בדחיפות; חשבתי — העולם נוטה לנפול. הוא דיבר שצריך וצריך, וכששאלתיו משהו קונקרטי — התברר שזה יהיה כעבור חודש. רק כעבור חודש אקבל אנשים. רק אז אתחיל לארגן ולאמן, רק אז — תחת לחץ של זמן ומסיבות. הגד לי, האם כך צריך להיות? — הלכתי וחשבתי. נרדמתי תוך מחשבה. הוא קרא לי מחבל ותבוסן, אבל הרי ידעת שלבי לב ציוני חם וכוונתי רק לטובה, הרי ידעת! אני טענתי הבוקר שהזמן יקר ושיש לפעול. הצעתי: הנה כך וכך אנשים אתה נותן לי — כך וכך אחראים אעמיד. בפירוק האנשים שבעציון יטפל מישהו אחר. בינתיים אארגן את הפלוגה ותוך שבועיים אצא לבסיס. הרי יש לאמן אותם במשהו. תן רק את המפקדים כאת הבסיס. אך הוא בשלו: אתה תבוסן. עשיתי לו חשבון של זמן — והסכים שרק לאחר חודש תתארגן הפלוגה. אמרתי לו סביטלתי חודש שלם, ולעוד חודש אינני מוכן, והלכתי בכעס רב. הגד לי, האם אינני צודק? האם צריך להחזיק מ"פ בתנאים של חוסר-מעשה? ואם אתאים להיות מ"מ, המוצדקת ההתבטלות? האם לא אצדק אם אמרוד ואברח? — אדרבא, עוצה עצה. אני מתהלך מריר ודואב ואין זה בריא, אין זה בריא.

הוציאני מפה. לאנשים שתל-אביב דורשת מרשים ללכת. אני

רוצה מעשים. תנו לי משהו. — לקרב, לחזית — ואעשה, אבל רק לא להתבטל, רק לא זה. ידרשוני לתפקיד בנגב, בגליל, בכל מקום; הן תוכל לסדר זאת. פרט לזה אני מ"פ נכבד. אמנם אינני להוט אחרי זה, אבל העיקר שאעשה משהו.

ה

לאמא, אבא, שורה וחזה — שלום!

אינני מיואש. אנו נלחמים והגילויים שבחורינו מגלים הם נפלאים. אני כשלעצמי מוכן, בימינו אין ערך לחיי פרט. ובכל-זאת אני מחייך. כן, זו התרופה לכל, ובעזרתה נתגבר על הרבה: לחייך. בשעת התקפות קשות ביותר יש לשמור על החיוך. גם אתה, אבא. אנו נתגבר.

שלום לי, אפילו כרסי תפחה קצת. משתדל לקרוא בשעות הפנאי וכדי לא ליהפך לעם-הארץ גמור. למשל, עכשיו קורא אני את „מלחמת האירים לעצמאותם“. סגנון רע, ספר שטחי — אבל עובדות מאלפות. חלוקה, בריטים, פורשים, חסרים רק ערבים ועליה. היו שלום וכתבו. מסרו ד"ש לשכנים ולכל המכרים — ולהתראות!

באהבה

מנחם ריצמן

מתכוון להמונים. אנו סנטימנטליים, בכיינים. מהאסון עלינו לשאוב מסקנות של בנין ויצירה והתחזקות ולא קינות. מה דעתך?..

טוב עשית שכתבת לי על היהדות שם. אתה עוזר לי לגיבוש החלטתי. חושב אני שביכולתי לתת משהו ולעזור, ועלי לעשות ואעשה. כתוב-נא איך פועלים שליחי המפלגות. להם הרי חלק לא קטן בהינוך ההמונים ששרדו. והמורים — מה הדרך בה הם עובדים? (הבלוק נגמר ואני ממשיך על דפי-מחברת, לא תיפגע?) כתוב לי מה אתה חושב על הצורה בה יש לספל בהם. כתוב לי על גאולת ילדים והצלתם מידי הנוצרים. הם ההומל החשוב ביותר. בהם יש לתלות את התקוות. כתוב לי מדוע אין הורגים שם גרמנים.

א
כנרת, 22 בפברואר 1946

שלום, "הברה"!

כתובת מצחיקה — והרי אין שלום! רק אתמול שמעתי על המעשים שקרו. מיד עלה על לבי ידידה. והיום זה נתאמת. האפשר לומר פה משהו? — הן לא נבכה ולא ניליל על חבר שנספה בקרב. נלמד ונמשיך! בלי ביקורת הורסת ובלוי הזנחת תפקיד ובלוי רשלנות והשתמטות — כל אחד ביתר שאת וביתר עוז למילוי החובות. ואולי תגידו: פראזות! לא, באמת לא! אנשים העובדים זמן רב בעבודה קדושה, אידיאליסטית — לבם קהה במשך הזמן, ומתחילה הביקורת ההורסת הגוררת אהריה הזנחות — והיכול כל אחד מאתנו להגיד בלב שלם שהוא נקי מהן?..

אהרן ידידיה הלך... רצה הגורל שבאותו רגע שהבאנו את אחד מן ה"הברה" ליצירת היים חדשים הבאנו גם תרומת-דם... שום מצבה! שום דברי-הלל! התיחדות שקטה עם זכרו, צער מחושל ברצון ונטיעת עץ על קברו... עץ מתפשט, גדול — אלון: הן כזה היה; אלון רחב, אמיץ...

המשתפך אני? — לו ידעתם כמה זועזעתי!

כתבו פרטים, "הברה". רצוני לדעת איך מת, ובאלו מסיבות — ושוב: "אל בכות, אל ספוד בעת כזאת". רק לאגור, לאגור כוחות ולהמשיך את דרכו — להילחם לשם מולדת, עצמאות, שחרור, כבוד — פחות מדי מובלטים ערכים אלה בתוכנו. עושים אנו הרבה מתוך שיגרה — ואסור לתת לה להשתלט עלינו. עלינו להגביר היילים, הברה, להגביר היילים...

השאר — צילים לא זר לאזני הכרתי את עמירם, שמעתי על אריה ושרגא — וכי מה משנה מי הם?

שלום, שלום! להתחזק ולהתגבר! איש-איש לתפקידיו, איש-איש על מקומו! להילחם מתוך אהבה ושנאה — ולנצח ולנצח... ישראל, אליו מופנים הדברים, מסרם לחברה — ושלה לי אתה דברי-נחמה — הן כה מוזר שיתר לא נראה את ידידיה התרבותניק, בעל החושים, בתוכנו, כה מוזר...

ב

תל-אביב, 27 באוגוסט 1947

שלום, מוטקה!

אל תחשוב לרגע שאני שאנן ואדיש. ער וכואב לכל הענינים הנני, מנסה אני רק לחנך את עצמי ולשקול. ומסקנותי אינן מעורדות. אגב, בבית-הספר לפעילי ההסתדרות, בו הייתי לפני כחודש, נשא זלמן רובשוב נאום מרשמיימסעו בגולה, מלא קינות ובכי והספד. כתבתי אליו מכתב, בו התקפתיו על רוח-הבכיוהאבל בה הוא מהנך את ההמונים. טענתי שאינני רואה את תכליתיות קינתו — ורשמיה רעים ונושאים זרע מסוכן. שוחחתי אתו ולא הבהיר לי יותר.

הריני רוצה לציין לך בזה על רוח מסוימת השורה בצמרתנו, ועל הרגלי ותרגות-הגלות שטרם השתחררנו מהם. הארמנים — מסופקני אם הם מקוננים עד היום. אל תציין לי את סרויאן — הוא סופר. אני

ג

ירושלים, 23 בדצמבר 1947

לח' ולש'—שלום!

אני אינני שבע-רצון. נלחם על כל שטות כאילו עמדתה לפני כיבוש הרה"בית. נמאס לי כל הדבר. האנשים חושבים שבציונות מהפכים על כשלונות, רשלנות, אי-סדר — וחוטאים כלפי הענין וכלפי הייך אנשים. אני רב פה על כל שעל, על כל דבר קטן, על כל דרישה שלי לסדר, לארגון, לאחרייות. וכמובן — איני יכול לשלוט בלשוני ואני מפליט גם מלים חריפות. בודאי הם חושבים אותי לנודניק, ואני אותם לעצלנים, חסרי לב, שמקומם בכל מיני מקומות, ורק לא כאן.

בכלל, יקירי, מה הצמחוניות שלנו? — איפה ההבטחות הגדולות שנלחמם בכל הכוח ולא רק מסיבה צבאית גרידא, שאך לנו כוח למערכה ממושכת — או אולי הפרו חריצים חדשים מתחת לקרקע? ואולי באמת זקנים מושלים בנו, שהבנתם קצת קלושה? ומוזר היה לראות שרק לאחר שנפל חבר עליידי ונדהמנו למראה הדם שזרם ממצחו — רק אז ניתנה הוראה לצליפות מצדנו! רק אז! האם תמיד תהיה היזמה בידיהם, תמיד? האם איננו יכולים לגמור את יאזור, באב"א-יאודא, "החברה הלאומית הערבית לתחבורה", עליידי רצת, טבה, פיצוץ שיגמרו את המאורעות, אף אם בשפך דם רב (שלהם, לא שלנו)? מי מרשה פה למנהיגים לשחק בחיי בחורינו, ללא אחריות? רק הספדים יפים ישאו אחר-כך ותו לא. אינני רוצה לנפול (אם הוטל עלי) כעכבר בחור, המתגונן יפה במאורתו, אשר רק אם יציץ — יפגע בו החתול!

ד

11.3.1948

שלום, ש'!

אתה רואה, מרבה אני לכתוב, מרבה משום שיש לי רב, משום שלבי דואב על הרבה, הרבה דברים, ואני חושב להתמרד, כן, להתמרד... לא ארבה לספר היסטוריה. רק אתמול כתבתי לך משהו

הבוערת שאינה יודעת רחם וגבול, הנקמה האוכלת ומאכלת ומשמידה כל שאינר־יהודי. ש ו נ א א נ ו כ י, ש ו נ א א ת ה ע ו ל מ ש א י נ ו י ה ו ד י, ש ו נ א כ ל ד ב ר ש א י נ ו י ה ו ד י. „טוב שבגרים — הרוג!“ אם יהיו לי בנים, אלמדם לשנוא, כסם שאלמדם לאהוב — — —

14.3.45

היום הוא היום האחרון לשבוע־האבל שהוכרז בעולם כולו. אבלים והפויי־ראש, נדהמים והמומים עומדים אנו לפני קברות־האחים הגדולים הפזורים באירופה. קשה לתאר שמיליוני אנשים נרצחו בידי צלבי אלוהים, במתכוון, בשיטה, ללא רתיעה, מתוך התקלסות ובהנאה... ובכל זאת נהרגו. היהדות הטובה, בהירי ישראל, ירדה לטמיון. הצום והאבל אין מועיל בהם, ובכלל מה דמות וצורה נתן ליגוננו? האם בהכרזות מספר נביענו? אם אין כל אדם ואדם מרגיש את הכאב העמוק בלבנו — לא תתנה לו ההכרזות תחושה זו... דרוש לב רגש, דרושים רגשות בכלל ואהבה ישראלית גדולה... שמענו ברדיו תכניות־אבל. הסם הזה כל־כך צורם את אוננו: תכניות־אבל! מה שלא בא באופן ספונטני כי אם מתוכנן קשה לו להיות אמיתי. אנחנו נמצאים בשעה פוליטית קשה וגדולה. מצפים אנו להכרעה ורוצים בכל מאודנו בגאולה, ככה רוצים אנו בגאולה... והתבוא? — יש מתיאשים התובעים מות שמכון ויש מאמינים ומקווים. לא פג הבטחון בגאון ישראל, בקיומו, בחינניותו הנצחית. לא פג ולא יפוג!!! וכשאני מסתכל סביבי ורואה את אשר יש לעשות ואפשר לעשות וצריך לעשות — כמה קטן ודל אני עם הסמינר שלי!

ראשית האין, יש להאדירו, להגבירו, לפארו ולרוממו ולהעטותו קדושה לאומית עילאית, ולי קשה למלא הפקיד, באמונה. רוצה הייתי להצטרף ל„משמרת“, להיכנס למפלגה, לחוקה, לפעול בתוכה מתוך אמונה ביעודה־יעודנו — ואין לי פנאי, אין לי אפשרות.

ולבריגדה הייתי הולך; ההכרה בה חוקה מאד. היא קוראת לי, לנו, לכולנו... אך השכל מפרש: גמור את הסמינר! והלב אומר: אל תסב צרות צרורות לאמך שתורדנה אותה שאלה... אך אין להתחשב, ידעתי... וייתכן מאד שלא אתחשב... וקיימים עוד תפקידים רבים בארץ, ומי ימלאם? יש ומצפוני אינו שקט ביותר. אני איש המוסר וההיטוט העצמי הבלתי־פוסק...

היפה ומלאת־הרגש, והוא שר לה שיר־ההילה... אני נדהמתי. הנה האיש היודע לאהוב את שפתנו כמו שצריך, הנה האיש המבין מה זאת עברית, המבין את השפה ונוצר לרוחה... ואני נישאתי בדמיוני, ריחפתי במקומות עליונים, מקומות קדושים ומלאים הוד. מתי יגיע הזמן וכולנו נדע את שפתנו, כולנו נדבר רק עברית ונספר ברבים תהילתה?... יחד עם זה תקפוני געועים נעלמים, געועים לנפש־החבר, שלפניה אוכל לדבר על הרהורי אלה, על הלומותי...

אך אין! המציאות מרה היא, היה חבר ואיננו עוד. ישנו — אך רחקנו איש מרעהו, רחקנו ואיננו קשורים...

וניסיתי, רציני בידידות עם חברה, אך הגורל רצה אחרת ורחוקה ממני חברה זו, רחוקה כי עלבה בהיכלי, כי גידפה וחירפה את קודש־הקדשים... רחוקים כולם... רחוקים...

עדיין שומע אני את הד השירים הללו המפעמים ומכים בלבי וממלאים אותי על גדותי...

ואת הספר „אור בגליל“ קראתי, סיפורים המתנים את גבורות הלוצינגר, את עוז רוחם של בחורינו, המעפילים והותרים לחופש, לשחרור, לחירות... וכרגע מלאתי עוז־רוחם של בחורים אלה, וכרגע נתרקמו תכניות במוחי: אגדל, אהזק, ולגליל אלכה, על ההרים עוטי־ההוד אשמרה ואת גבורת־ישראל ברבים אפרסם... אפרסם כי בנים אלה לישראל, בני דור אחר הם, דור־גיבורים, דור של תחיה, דור הרוצה להיות בעד ארצו ולא למות... דור הרוצה לבנות דפנה, הניתא, את הריה־גליל ולא את שממות בית־הסוהר בעכו...

ושוב עוררתי המציאות המרה. מצאתי כי לעת־עתה עודני נער, נער התלוי ברצון הוריו ואינו הפשי לרוחו...

ושוב גבר הרצון לשוחח עם נפש אחת... ושוב גבר הצער על שרחקו ממני החבר והחברה... הוי, כמה כמה אני לשיחת ידידים, שיחת רעים עם חברה שתבינני... כמה, כמה...

כ"א באייר תש"ב

— — —

אנו טובעים בים של דם. עם ישראל הולך ונשמד, ואי־אפשר שלא להסתכל מתוך שנאה עמוקה באותו צורר ההולך ומגשים את שאיפתו השגעונית — השמדת עם שלם! תהזק בלבנו הנקמה

עליהם, מכשולים המתישים את הכוחות, שאינם חזקים ביותר — — —
אך אסור להתיאש אפילו אם נעמוד על עברי פי פחת, אפילו הרב
חדה מונהת על צוארנו!

וצפו הרהורים. מה גורל המעפילים השוכנים עתה הסרייכל
באניה? ! ורבים מהם נודדים בים בלי עריכת "סדר"! ודאי בלי גג
לראשם, כמוני השלו, הבטוח, הנח. ואני מרגיש כאילו הטאתי,
הטאתי לאלה שאין להם מנוח, כי לי יש מנוח, כי אני שלוו, כי אני
יושב שקט ובוטח ליד שולחן מלא! "זכור ד' לבני אדם". כן, זכור
להם! זכור להם את אשר עשו לנו! זכור להם את שילוח האומללים
הימה, בליל ה"סדר"! זכור להם את צרותינו, פגעינו ומכאובינו! זכור
ואל תשכח! זכור ונקום! נקום, כי מתוקה הנקמה.

די, אל הרבות דברים. אין הדבר מועיל, רק ירחיב את הפצע — — —

כ"ט באייר תרצ"ט

הממשלה הבודהת הפרה הבטחתה לעם היהודי והכריזה על "הספר
הלבן" שלה, בו מפורטים כל הקיצוצים בישוב העברי וכל ההשפלות
שלו, כי הישוב היהודי יישאר מיעוט תמידי בארצו, במולדתו... אתמול
פורסם הדבר. והיום הפגנו את מחאתנו לבגידה שפלה ומתפירה זו...
ספק אם משהו יועיל, אולי, במצבנו הפנימי, אולי יעורר הדבר, אולי
תעורר ההפגנה את הרגשות הלאומיים, את הנכונות לעמידה אמיצה
נגד מתנקשים אלה... יחד עם ההכרזה על ההפגנה מתפקדים הושבי
העיר, מבני 18 עד 35, להיות נכונים לצו שיינתן, דרכי-מלחמתנו אינם
ברורים עדיין: מלחמה פסיבית או אקטיבית? ברור כמעט שמלחמה
אקטיבית לא תהיה. אין הדבר בכוחנו. אמנם, מפעם לפעם יקוצצו
ראשי ערבים, תיורקנה פצצות, תהיינה יריות, אך העיקר יהיה בפסיביות
שלנו, באי השתתפות, בדלדול המשק הערבי, כך שיצטרכו להגר ולמכור
את אדמתם! זהו העיקר! ולשם עיקר זה עלינו לארגן את כל כוחותינו,
לאחד את כל זרמי הישוב! ברגע זה — להתגייס! חבל שאיני יכול
להתגייס. בן המשעשעה אנוכי, אבל אין דבר: מגויס אני במקום
אהר. יתגייסו כאלה שאינם עושים דבר, הם שוקטים על מכונם — — —

י"א בתמוז תרצ"ט

היום שמעתי ברדיו שיחה על החזנות; ניתנו גם
פרקי שירה וחזנות. בשמעי, נזכרתי בימים עברו, ואני בן שמונה-תשע,
מבקר עם אבא בהגים בבית-הכנסת, מקשיב לתפילה ולחזן, וכל-כך
אהבתי לשמוע את שירת החזן, ביחוד את השירה הנוגה, המשתפכת
ומעוררת הדים בלב...

במשך הזמן רחקתי מעניינים אלה. זמן רב כבר לא ביקרתי בבית
הכנסת, ואולי חבל... באמת חבל — — —

י"ט בתמוז תרצ"ט

ספר-שירים מצאתי לי וישבתי לקראו. אחי של י'
לעג לי: "אובה שירים אהה? הדיוט, טיפש!" אילו הבין מה צופנים
בתוכם שירים אלה, כמה עדינות ורוך, כמה השתפכות-נפש המרעידה
בך נימים נסתרות! אלישע רודין שר על העברית, על השפה הלאומית

החלטתי לכתוב יומן. זה זמן רב שאני מרגיש דחיפה מסוימת
לספור את לבי ולא מצאתי דבר טוב מיומן. יבוא יום ואקרא את אשר
כתבתי פעם ומי יודע מה תהיינה הרגשות...

קרו לי מקרים והם שנתנו לי את הדהיפה לכתביה. היה לי פעם
חבר טוב, אך מאז נפרדנו אין לי בפני מי להשיח ולגלות רגשות,
הרהורים וגעגועים. לכן, מוכרח אני לכתוב יומן, להשיח עם עצמי.
החלטתי ותקותי חזקה כי החלטה זו לא אפר, כי יהיה בי הרצון להמשיך
בכתביה קורותי עד... עד...

ד' באדר תרצ"ט

אכן, קשה עלי כתיבת יומן. לא פיללתי כי ההפסקה בין כתיבה
לכתיבה תהיה כה גדולה, ואף-על-פי-כן מוכרח אני להמשיך בו.
כשאדם נתון במצב-נפש קשה, מוכרח הוא להשיח את לבו ולו גם מעל
דפי הנייר. הרבה מקרים קרו מאותו יום, אותו "עונג שבת". אעמוד
על החשובים בהם. עם נ' איני מדבר, והיא, רק היא, שגרמה לכך.
נכנסתי ל"הגנה" והצעתי גם לאחרים להיכנס. נתמלא רצוני להיות
באגודה הנלחמת לשהרורנו. גדולה היתה שמחתי. וכבר התחלתי
בארגון חברים. הצעתי ל — — — ושלשתן הסכימו. הצעתי גם לנ',
ובה, שתליתי כל-כך הרבה תקוות, התאכזבתי. רציתי לטרוף אותה ממש.
אך מילא, סיבות מהבית — מי יודע. אהר-כך סיפרה לי צ' מה הסיבה:
היא הקדנית איומה — — — וסירבה. אהר-כך הסכימה, בתנאי שירשו
לה בבית. רשות לא קיבלה — לא צריך! אך כאן התקומם מצפונה
והיא החלה לקטר על האגודה. אמרה כי אין צורך בה, אינה מועילה,
ואין בנו — בצעירים — צורך, ובכלל אינה רוצה לקלקל את
הייה — — — התהום נפערה והחלה להבדיל בינינו.

היה מקרה והיא סולקה. המורה החזיר את החיבורים. עיינתי בשלה.
המתי התלקחה. מדברת היא על לאומיות, על שהרור העם, על פריקת-
העול, בעוד שהיא עצמה נהבאת אל הכלים ומקטרגת על הארגון.
כתבתי פתק, בה כיניתי צבועה והצעתי לה שוב להיכנס. קיבלתי
השובה: כישלה ערך הארגון, בצבועים אין צורך, אינה רוצה לקלקל
את הייה הצעירים. השבתי וביטאתי את כל אשר נצטבר בלבי.
הדגשתי כי בהיות קנה האקדה מולה, לא תדע להגן על עצמה, ושוב:
להצטרף! התשובה היתה איומה. צחקה לכל הענין. היצי הלעג היו
מכוונים אלי. מאז הפסקנו לדבר, אך לבי רוחש לה עוד אותה חיבה
שאינה מכונה אהבה. אני מרגיש כי הינוכה לא היה טוב. לה דרוש
היה מהנך אהר ואני מרחם עליה ומצטער, מצטער מאד-מאד. הלואי
ונשוב פעם לדבר כשהיא תהיה כבר בעלת שכל יותר — — —

י"ח בניסן תרצ"ט

פסח כעת. חול-המועד. אך רוצה אני לכתוב על ליל ה"סדר".
ה"סדר" שלנו לא היה מפואר ביותר ובלי שום "טרסקים" יתירים,
אך אני הרגשתי משהו בליל זה. קראתי את ההגדה. שתיתי כוסות
לזכר המכות שהנחיל אלוהים למצרים, לשונאינו, לזכר חירותנו, יום
היותנו לעם. לעם — מה קדושה המלה! היינו לעם! עם ישראל! ומה
עלובות ההרגשות ועלובים ההרהורים לנוכח הזמן הזה. לעם היינו!
ומה אנו עתה? האם הננו שוב עם? הנותנים לנו שוב להיות עם? הן
בדרכינו שמים מכשולים ופגעים שונים — מכשולים שקשה לעבור